

ф. 40. 186. 124

Чытайце ў нумары:
Ганаруся тавары-
шамі ● Жыццё па-
трабуе ● Яны сустрэ-
ліся ● Быць чалаве-
кам ● Апавяданне
„Пад старой ліпай”

**работніца
і сялянка**

12

1970

Добры дзень!

Прывітальная

Словы А. РУСАКА

Музыка Ул. АЛОЎНІКАВА

Allegretto

Доб - ры дзень у - сім вам, да - ра - гі - я
 го - сці, дзя - ку - ем, што к нам вы пры - бы - лі у
 го - сці. Ра - ды мы у - ба - чыць вас у
 род - най ха - це, на - шым ка - ра - ва - ем вас па - ча - ста -
 1. - ва - ці. Вас па - ча - ста - ва - ці. //

2. Ва - шы - я па - ра - ды мы па - слу - хаць ра - ды.
 3. // Жыць і ве - ся - ліц - ца, у шча - слі - вай
 до - лі жыць і ве - ся - ліц - ца.

Добры дзень усім вам,
 Дарагія госці,
 Дзякуем, што к нам вы
 Прыбылі у госці.

Рады мы убачыць
 Вас у роднай хаце,
 Нашым караваем
 Вас пачаставаці.

Што запрацавалі,
 Што ў засеках маем,
 Мы ад вас нічога
 Сёння не хаваем.

Нашу гаспадарку
 Паказаць вам рады,
 Рады мы паслухаць
 Вашае парады.

А калі парою,
 Здарыцца часіна,
 Прыглянуцца нашы
 Хлопец ці дзяўчына,—

Рады мы заўсёды
 З вамі парадніцца,
 У шчаслівай долі
 Жыць і весяліцца!

3 НОВЫМ

ШЧАСЛІВЫМ

ГОДАМ!

Адыходзіць у гісторыю яшчэ адзін год нашага жыцця на планеце Зямля — год 1970, год знамянальны. Ён быў знамянальным не таму, што круглы, сямідзесяты. Ён уваходзіць у гісторыю як год урачыстага з урачыстых юбілеяў — стагоддзя з дня нараджэння дарагога Уладзіміра Ільіча Леніна — арганізатара, стваральніка, правадыра першай у свеце сацыялістычнай рэвалюцыі, першай у свеце Саветскай дзяржавы, самай мудрай — Камуністычнай партыі Саветаў Саюза.

Юбілейны ленинскі 1970 год быў багаты на падзеі, насычаны глыбокім зместам як у жыцці нашай цудоўнай Саветскай краіны, так і ў справах усяго прагрэсіўнага чалавецтва. Бессмяротнае імя Леніна на вуснах і ў сэрцах саветскіх людзей, яно з новай сілай, з новай яркасцю ззяе праз усю нашу працоўную дзейнасць, яно ўзнімала і ўзнімае нас вышэй і вышэй у вачах усіх людзей зямлі.

І сёння, уступаючы ў новы год жыцця, — а ў саветскіх людзей кожны новы год шчаслівы, — мы ганарымся тым, што з'яўляемся грамадзянамі краіны Леніна, што мы суайчыннікі і паслядоўцы яго, носьбіты яго жывых і неўміручых спраў, што святло ленинскіх ідэй з новаю, небывалаю веліччу паўстае над зямлёю, азрае шлях новым мільёнам яшчэ заняволёных людзей.

Нялёгка быць першымі! Але і ў гэты і ў наступныя гады, я веру ў гэта, мы нікому не ўступім свайго сацыялістычнага першынства, бо мы — гэта вялікая наша Саветская дзяржава — жывое ўвасабленне ленинскага вучэння ў жывыя, рэаль-

ныя, канкрэтныя справы; мы — гэта магутны і працалюбны, шматнацыянальны і міралюбны саветскі народ; мы — гэта веліч і гуманізм нашых спраў і дзеянняў паўсюдна на сваёй зямлі і за межамі бацькаўшчыны.

1970 год мы праводзім у добрым настроі. Ён узбагаціў нашу дзяржаву новымі здабыткамі літаральна ва ўсіх галінах палітычнай, эканамічнай і культурнай дзейнасці. Ён прынёс нам такія плёны, якія, пачынаючы ад росту прамысловасці, далейшых поспехаў у сельскай гаспадарцы, у развіцці культуры і аж да палёту цудадзея-карабля «Месяц-17», узвышаюць і акрыляюць нас, саветскіх людзей, натхняюць нашых шматлікіх сяброў ва ўсіх частках зямлі ў іх няспынным змаганні за лепшае заўтра, за сацыялізм, за мір, за дэмакратыю.

А сапраўды, давайце хоць крыху азірнемся назад, у год мінулы, год сямідзесяты. Вось я чытаю наступныя радкі: «За чатыры гады бягучай пяцігодкі на прасторах нашай Радзімы ўзнікла каля 100 новых гарадоў, уведзена ў дзеянне каля 1500 буйных прамысловых прадпрыемстваў». Гэта з прывітання ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР пятаму з'езду архітэктараў СССР.

100 і 1500.

Дзве лічбы ўсяго, а якая ў іх веліч, якая паэзія нашага саветскага жыцця!

І на карце нашай рэспублікі жывуць гэтыя лічбы ў новых заводах і фабрыках, у новых гарадах Жодзіна, Светлагорск, Салігорск, Наваполацк, Новалукомль, у новай прадукцыі, якая славіцца далёка за

межамі рэспублікі, у новых людзях-працаўніках, якія прыгажэюць разам з краінай сваёй, якія здзяйсняюць сёння грандыёзныя планы і гатовыя заўтра ажыццяўляць яшчэ больш велічныя ў імя сацыялістычнага жыцця на зямлі.

Сонца, поўнае, яркае сонца свабоднага жыцця над саветскай зямлёй! Гэта агні новых і новых электрастанцый, новыя паязды на электрыфікаваных дарогах, новыя рухавікі, электрычныя гарадоў і сёл. Гэта святло новых заводаў, новых прадпрыемстваў хіміі, якіх не ведала гісторыя нашай прамысловасці, новых устаноў, якія працуюць на паляпшэнне нашага быту. І гэта самае дарагое для чалавека — прыгажосць яго зямлі, яго спраў, яго ажыццяўленых мар.

Зямля! Мы любім яе, як сваю планету, яе, як сваю Радзіму, яе, як зямлю ў канкрэтным разуменні, зямлю, якая родзіць хлеб, дорыць нам вільгаць, адкрывае свае багацці, што захаваны ў яе нетрах, паветрам якой мы дыхам на поўныя грудзі!

У 1970 годзе наша беларуская зямля паспяхова ўзбагачала нас нафтаю і калійнымі ўгнаеннямі, торфам і лесам, шмат якімі іншымі каштоўнасцямі.

Шчодрою была яна ў юбілейным годзе на ўраджаі. Больш, як у іншым якім годзе, сабралі мы збожжа, бульбы, траў, цукровых буракоў, гародніны, садавіны. Саўгасы і калгасы нашы атрымалі высокія надой і выгадавалі больш прадуктыўнай жывёлы.

Кожны, хто бывае ў нашых калгасных і саўгасных сёлах, не можа не радавацца тым найвялікшым зменам, што адбываюцца на беларускай зямлі. Яны, гэтыя змены, — у самім выглядзе сяла, у новых пабудовах, у гуле машын, у набліжэнні сельскай працы да працы індустрыяльнай, у шырокім росквіце нацыянальнай самабытнай культуры, у культуры паводзін жыхароў, у іх шырокіх грамадскіх інтарэсах.

Ідзе імкліва і няўхільна жыццё наша наперад, да лепшага і лепшага. З добрым, прыўзнятым настроем сустракаем мы новы, 1971 год. Моцная ў кожным з нас вера ў нашы сілы, нашы планы, у іх

Снежаньскі ранак.
Фотаэцюд нашага чытача Ул. Хоцімкі.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

работніца
і сялянка

№ 12

СНЕЖАНЬ
1970

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

год выдання сорак шосты

Выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Беларусь
1970

здзяйсненне. Асаблівае, добрае пачуццё выклікае ў нас XXIV з'езд нашай роднай Камуністычнай партыі, які адбудзецца ў сакавіку 1971 года.

З'езд партыі — гістарычная, знамянальная падзея для кожнага з нас, камуніста і беспартыйнага, маладога і старога, мужчыны і жанчыны. З'езд не толькі падсумуе вынікі творчай і плённай працы краіны за гады, што прайшлі пасля XXIII з'езда КПСС, але і вызначыць новыя, яшчэ больш захапляючыя рубяжы нашай хады ў блізкае заўтра — камунізм, зацвердзіць планы, ажыццяўленне якіх прынясе краіне і кожнаму нашаму чалавеку новыя радасці, новыя жыццёвыя здабыткі.

Разумеючы гэта і ўступаючы ў новы год жыцця, усе савецкія людзі рыхтуюць з'езд партыі вытворчыя падарункі. Кожны хоча парадаваць сваю дзяржаву, сваю родную партыю ўсім, чым ён толькі здольны парадаваць: вытворчай перамогай, высокай якасцю прадукцыі, адменным ураджаем, творчым пошукам, сумленнаю працаю.

Скажу, што і пісьменнікі нашай рэспублікі, як і ўсе працаўнікі гарадоў і вёсак, таксама сустрэнуць партыйны з'езд сваімі творчымі здабыткамі. Гэта будуць новыя раманы і апавесці, вершы і паэмы, п'есы і сцэнарыі, літаратуразнаўчыя даследаванні і нарысы аб нашым выдатным часе, аб людзях савецкіх — нашых сучасніках.

Веру, што год 1970 будзе годам паспяховага завяршэння праграмных заданняў пяцігодкі ва ўсіх галінах гаспадаркі і культуры нашай Радзімы.

Веру, што год 1971 у цвёрдыя рукі свае прыме эстафету сямідзесятага года і, пачынаючы новую пяцігодку, возьме імклівы разгон, праявіць волю і энергію ў новых слаўных справах. Нашы савецкія людзі, працаўнікі ўсіх галін гаспадаркі і культуры будуць памятаць і ажыццяўляць заклікі партыі пра дастойную сустрэчу XXIV з'езда Камуністычнай партыі, будуць змагацца за камуністычныя адносіны да працы, будуць рашуча ўмацоўваць дысцыпліну і арганізаванасць, свята берагчы і памнажаць грамадскую ўласнасць.

Як і заўжды, улетку і ўзімку, у будзень і ў свята, на ўсіх участках і ва ўсіх нашых справах побач з мужчынамі ідуць нашы слаўныя жанчыны.

Жанчына! Маці і працаўніца, сяброўка і таварыш, блізкі паплечнік і дарадчык — такімі дарагімі словамі вызначаем мы свае адносіны да савецкіх жанчын. Колькі іх; слаўных і харошых, прыгожых справамі сваімі, жыццём бездакорным сваім, прыкладам высокім сваім! Любім і шануем мы жанчын сваіх за вернасць Радзіме і нястомнасць у працы, за самаахвярнасць і мудрую цяроўнасць у справах выхавання. Хочацца гэтую думку падмацаваць узнёслымі радкамі нашага народнага паэта Аркадзя Куляшова:

Ты мяне сустрэнеш ветла —
Рад я сонцу,
рад вясне.

Стане лёгка, стане светла
Быць з табою побач мне.

З гэтым светлым пачуццём уступаем мы ўсе, савецкія грамадзяне, у новы, 1971 год — першы год новай пяцігодкі. Няхай яно, святое пачуццё нашай еднасці і нашай адданасці вялікай маці сваёй — Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, вядзе нас толькі наперад, да новых радасцей жыцця.

З Новым шчаслівым годам!

Павел КАВАЛЁУ

Дзіна Андрэеўна Александровіч.

ГАНАРУСЯ

ТАВАРЫШАМІ

Дзіна Андрэеўна Александровіч — адзіная жанчына ў першай арганізацыі рамонтна-механічнага цэха абутковага аб'яднання «Прамень». Але менавіта яе камуністы выбралі сваім вожак. Такі давер яны аказваюць Дзіне Андрэеўне не ўпершыню. Гэтая жанчына карыстаецца вялікім аўтарытэтам у калектыве. Яна кваліфікаваная, вопытны спецыяліст, прынцыповы, чулы і сціплы чалавек, заслужыла павагу таварышаў усімі сваімі справамі. Рэдакцыя папрасіла Дзіну Андрэеўну раскажаць, як першай партарганізацыя рыхтуецца да XXIV з'езда Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

Наш цэх не лічыцца асноўным у абутковым аб'яднанні. Але ж ад зладжанай работы нашага калектыву залежыць поспех дзейнасці іншых падраздзяленняў. Мы павінны забяспечыць нармальную работу ўсяго парка тэхналагічнага абсталявання, вырабляць запасныя часткі і некаторае нестандартнае абсталяванне. Аб'яднанне няспынна папярэдняе новай тэхніцы, толькі за гады бягучай пяцігодкі ў цэхах з'явілася больш за 2,5 тысячы розных машын. Мы павінны добра разбірацца ў навінках, каб умець зманціраваць іх, забяспечыць бесперабойную работу і, вядома, своєчасна, у найхутчэйшы тэрмін адрамантаваць, калі дзе што сапсуецца.

Такім чынам, задачы важныя, і з поспехам іх выконваць — справа наша гонару. Людзі ў рамонтна-механічным цэху працуюць у пераважнай большасці шмат гадоў, набылі вялікі вопыт, добра ведаюць не толькі ўсе справы вытворчасці, але і адзін аднаго, ведаюць

здольнасці, вартасці і звычкі кожнага. Вядома ж, прыходзяць у калектыв і навічкі. Ветэраны старанна і цярпліва вучаць іх, перадаючы свае веды, свой вопыт, любоў да работнай прафесіі.

Кожны трэці рабочы нашага цэха — камуніст. Менавіта членам партыі даручаны найбольш адказныя ўчасткі вытворчасці, менавіта яны выконваюць самыя важныя работы. Усюды і ва ўсім прыклад паказваюць камуністы.

Гэта прыкметна асабліва цяпер, калі калектыву цэха стаў на працоўную вахту ў гонар XXIV з'езда КПСС. Я не магу прывесці лічбы, якія паказвалі б, наколькі павялічылася працоўная актыўнасць кожнага: характар работы ў нас такі, што пэўнае зменнае заданне атрымліваюць не ўсе. Так што працэнты выканання норм у нас амаль не фігуруюць. Але хочацца прывесці прыклады іншага парадку, бо яны, на маю думку, досыць красамоўныя.

Толькі за першае паўгоддзе ўкаранёна ў вытворчасць 110 рацыяналізатарскіх прапаноў. Яны далі эканомію больш як на 8 тысяч рублёў, значна больш, чым за першую палову леташняга года. Дык вось, аўтары 48 прапаноў — камуністы. У цэху 40 чалавек — ударнікі камуністычнай працы, 20 з іх — члены партыі Леніна.

Як выдатныя спецыялісты, сапраўдныя майстры сваёй справы вядомы ў нашым цэху, ды і не толькі ў нашым, Яўген Мікалаевіч Лабода, Васіль Пятровіч Філіпцаў, Юрый Фёдаравіч Сямёнычаў. Іх ніколі не трэба прасіць ці доўга пераконваць, калі неабходна штосьці тэрмінова зрабіць ці ўзяцца за нешта новае. Яны самі заўважаць, возьмуцца за справу і абавязкова давядуць яе да паспяховага завяршэння.

Трэба было зманціраваць тры імпортныя паточныя лініі. Справа вельмі важная, марудзіць нельга, але ўсё было незнаёмае, нязвычайнае: і чарцяжы, і самі машыны, і прынцып дзеяння асобных механізмаў. Даручылі заданне камуністам. Не лічыліся з часам у тыя дні і Я. М. Лабода, і В. П. Філіпцаў, і Ю. Ф. Сямёнычаў, і беспартыйны Г. А. Некраш. Старанна вывучалі ўсе матэрыялы, унікалі ў кожную дробязь. І вось значна раней вызначаных тэрмінаў (а яны былі вельмі сціслыя) дзейнічаюць дзве лініі, канчаецца мантаж трэцяй.

За добрасумленнасць, прынцыповасць усе ў цэху паважаюць партарга Пятра Сяргеевіча Мельніка.

Больш як 20 гадоў працуе ў нашым калектыве слесар Леў Уладзіміравіч Самсановіч. Колькі вучняў навучыў ён сваёй прафесіі! Усе выхаванцы Льва Уладзіміравіча — добрыя спецыялісты. Яны таксама, як і яго цяперашні вучань Леанід Шчырэц, імкнуцца ўсё да кропелькі пераняць у свайго настаўніка.

Самых паважаных таварышаў вылучаем мы сваімі прадстаўнікамі ў Саветы дэпутатаў працоўных. Выбраннік нашага калектыву — камуніст слесар Уладзімір Фёдаравіч Аксіновіч.

А каб вы ведалі, якія дзелавітыя, прынцыповыя ў нас партыйныя сходы! Ніхто не саромеецца выказаць сваю думку. Кожны ведае, што яго ўважліва выслухоўваюць. Маеш рацыю — абавязкова падтрымаюць, памыляешся — папраўляюць: тактоўна, без зласлівасці, добрамысліва.

У гонар з'езда мы ўзялі павышаныя сацыялістычныя абавязацельствы. Яны заключаюцца не толькі ў дасягненні высокіх вытворчых паказчыкаў. Мы, камуністы, павінны і надалей павышаць баявітасць партарганізацыі, пашыраць яе ўплыў на вытворчасць, памнажаць свае ідэйна-тэарэтычныя веды, быць заўжды прынцыповымі і настойлівымі. Мы — байцы партыі Леніна. Многае нам дадзена, яшчэ больш — патрабуецца.

Я ганаруся сваімі таварышамі, я ведаю, што з'езд роднай партыі мы сустрэнем новымі здабыткамі: і вытворчымі, і такімі, якіх не падлічыш у рублях. Залог гэтаму — справы сённяшняга дня.

Д. АЛЕКСАНДРОВІЧ,
сакратар партарганізацыі
рамонтна-механічнага цэха
абутковага аб'яднання
«Прамень».

СЯМЕЙНЫ ЭКІПАЖ

Ад фабрыкі «Чырвоная зорка», дзе жанчына вось ужо чвэртку веку працуе лябёдчыцай, да яе дома хвілін дзесяць хады. Вакол дома вішні і яблыні. Пахне кропам, мятай. Усё тут неяк утульна, спакойна. Выйшла на галасы маці Гаўруцінай, Ганна Васільеўна, прыслухалася да гутаркі, выцерла слязу.

— Мам, не трэба, чуеш? — узяла яе за руку Марыя Сяргееўна. — Хопіць табе хвалявацца.

Цяжкая размова, нялёгкія ўспаміны: кажуць, для тых, хто змагаўся, вайна ніколі не канчаецца... Успаміны пра яе — боль у сэрцы амаль кожнай беларускай маці.

...Апусцеў перад вайною матчын дом. Старэйшы сын, Саша, прыязджаў цяпер толькі на канікулы: ён вучыўся ў Магілёўскім педагагічным інстытуце. Ігнат падаўся ў машынабудаўнічы тэхнікум. Вылецела з роднага гнязда і непаседлівая Маша («Буду, мам, будаўніком!»). Толькі малодшы, Юзік, вучыўся ў школе.

Апошняе пісьмо ад Машы прыйшло ў чэрвені.

Яна пакідала Мінск разам з атрадам чырвонаармейцаў. Прасіла ўзяць медсястрой — адмовілі.

— Табе яшчэ падрасці трэба, дзяўчынка, — сказаў ёй пануры лейтэнант і, спыніўшы грузавік, памог залезці ў перапоўнены кузаў. У Рослаўлі машына зламалася; далей дабіралася эшалонам і праз два тыдні сышла ў гарадку Балтай, што недалёка ад Саратава. Як усе эвакуіраваныя, стала працаваць у прыгарадным калгасе. А з галавы не выходзіла думка: як трапіць на фронт або ў партызаны, у родныя месцы! Нарэшце надарыўся выпадак: прыбыў у Балтай разам са сваёй часцю сержант Іван Гаўруцін і ўгаварыў камандзіра батальёна ўзяць яго знаёмую стралком-радыстам на сваю «трыццацьчацвёрку».

Выпадак рэдкі. Бралі дзяўчат сувязістамі, санітарамі, снайперамі, але каб танкістам... Дапамагло тое, што Маша нядаўна скончыла курсы шафёраў.

— Ну, глядзі, Гаўруцін! — папярэдзіў камбат. — Калі хто пакрыўдзіць — наракай сам на сябе!

— Нічога, яна баявая, — усміхнуўся Іван. — З такім стралком-радыстам можна хоць на Берлін!

Ён заўсёды жартаваў, гэты вяселун-сержант, які два разы ўжо гарэў у танку, але нейкім чудам застаўся жывы. Праўда, у душы ён трохі баяўся: ці вытрымае яго сяброўка ўсе цяжкія выпрабаванні?

Але Маша апраўдала давер.

З Баку, дзе яны атрымалі трыццаць новенькіх «Т-34» з надпісам на бартах: «Азербайджанскі калгаснік», батальён накіраваўся эшалонам у Туапсе, а адтуль сваім ходам у бок фронту. А фронт зусім побач, за перавалам Шабаноўскім.

Стаяў месяц люты, неба зацягвалі свінцовыя дажджавыя хмары, часам ішоў снег. Адубелі рукі, ногі, але загад — загадам: выйсці ў тыл ворага і нанесці раптоўны ўдар па абароне немцаў у станіцы Калужскай.

Дваццаць кіламетраў, а там ужо фронт. Дваццаць кіламетраў гор, цяснін, шалёных рэчак. На гэтых дваццаць кіламетраў спатрэбілася цэлых восем дзён. Рачулка Шэпш, якая перасыхала летам, цяпер каціла велізарныя валуны, спыняла нават цяжкія танкі. Звязаныя тоўстымі буксірамі, яны метр за метрам узбіраліся ўсё вышэй і вышэй у горы, да перавалу. У машынах было загадана застацца толькі вадзіцелям, астатнія ішлі пеша, неслі на сабе груз. Шэпш фарсіравалі трынаццаць разоў — за кожным паваротам даліна ўпіралася ў стромкія скалы. Але ўсё ж батальён прайшоў.

Рвануліся ўніз, да станіцы Калужскай, трыццаць «трыццацьчацвёрак», і гэта было для немцаў як гром з яснага неба. Маша бачыла, як кідаліся яны ад дома да дома, як падалі пад кулямі. Калі бой скончыўся і станіца была вызвалена, яна ледзь выбралася з люка, стомлена села на зямлю. Іван кіннуўся да яе:

— Ну, як? Жывая?

— Як бачыш... Усё ў парадку...

— Малайчына!.. Прызнацца, баяўся я за цябе. Такое не ўсякі мужчына вытрымае.

Потым было яшчэ шмат баёў, і вялікіх і малых. Імклівы быў удар танкавага батальёна па станіцы Крымскай — магутнай апорнай базе гітлераўцаў у перадгор'ях Каўказа. За нейкую гадзіну бою танкі змялі абарону і ўшчэнт разграмілі буйную фашысцкую групоўку. Асабліва вызначыўся ў баі «экіпаж Гаўруціных» — так называлі сябры танк, на якім ваявалі Іван і Маша. Рызыкуючы жыццём, яны выратавалі экіпаж падбітага танка, у якім знаходзіўся камбат, адбуксіравалі машыну ва ўкрыццё. Трафеемі батальёна было каля сямі тысяч грузавых аўтамашын і шмат ваеннай амуніцыі.

За гэты бой Іван Гаўруцін і Маша Радкевіч атрымалі медалі «За адвагу».

Потым былі цяжкія баі на Харкаўшчыне, у Данбасе. У адным з іх параніла Івана, а праз некалькі дзён — Машу. Яна дагнала свой батальён, выпісаўшыся са шпіталю, ужо ў Паўла-

градзе. Там адбылася маленькая батальённая ўрачыстасць: франтавое вяселле Івана і Машы. Было яно кароткае, але вясёлае, пілі за перамогу, за каханне. А назаўтра «экіпаж Гаўруціных» ужо зноў быў на перадавой...

У адзін з веснавых дзён 1943 года Машу выклікаў да сябе камандзір батальёна, глянуў ёй у вочы, сказаў:

— Ну, што, расстаемся, Маша? Шкада, але што зробіш. Прыходзіў твой сержант. Словам, я ўсё ведаю... Дарэчы, я прадставіў цябе да другога медалю «За адвагу». Ты яго заслужыла...

Так яна зноў стала «цывільнай».

Вярнулася Маша Гаўруціна ў родныя Труханавічы ўвосень сорок чацвёртага і ледзь пазнала маці — так яна пастарэла. Даведалася, што загінулі на фронце браты Аляксандр і Ігнат, на вачах у маці гітлераўскія каты расстрэлялі Юзіка, які партызаніў у брыгадзе Ляонава... Суцяшала маці як магла, але гора было вельмі вялікае. І цяжка сказаць, чым бы ўсё скончылася, калі б не вясёлы галасок унучкі, які зноў ажывіў сэрца старэнькай.

Іван Гаўруцін прыехаў у Труханавічы летам сорок пятага. Хоць меў на грудзях нашыўкі аб раненнях, быў ён усё ж такі вяселун і непаседа. Адразу пайшоў працаваць на фабрыку «Чырвоная зорка», дзе працавала Маша.

Цяпер ужо чакае вестачак ад дзяцей Марыя Сяргееўна, а Ганна Васільеўна — ад унучкаў і ўнучак. Ёсць чым ганарыцца: выраслі дзеці здаровымі, сумленнымі, працавітымі, нягледзячы на ўсе цяжкасці пасляваеннага часу.

Скончыла ў Калінінградзе тэхнікум старэйшая, «ваенная» дачка Марыі Сяргееўны, выйшла замуж. Застаўся працаваць на фабрыцы сын Мікалай. Уладзімір працуе шафёрам, Віктар служыць у арміі. Нядаўна камандзір часці прыслаў пісьмо: дзякуе бацькам за добрага сына...

Дзень хіліцца к вечару. Дзесяці ў пасёлку чуваць музыкі. Змяркаецца, але прахалоды няма. Новы дзень зноў будзе цёплы, сонечны.

Мы больш не гаворым пра вайну. Гаворым пра дзяцей, пра хлеб, работу: не хочам вярэдзіць раны...

Раніцой Марыя Гаўруціна зноў пойдзе знаёмай вуліцай на фабрыку, якой яна аддала чвэрць веку жыцця, пойдзе туды, дзе ганарацца гэтай жанчынай: у мінулым — мўжным салдатам, а цяпер — добрай работніцай, пшчотнай маці.

В. ГАЙТАН,
В. ХЛІМАНУ

г. п. Чашнікі.

Пуд малака ад кожнай каровы надойвае за дзень Валя Сокалава з калгаса «40 год БССР» Віцебскай вобласці.

Фота А. Когалы.

Камсамолка Кацярына Буйніч (на здымку) з калгаса «Ленінскі шлях» Столінскага раёна спецыяльнасць механізатара шырокага профілю атрымала ў Пінскім СПТВ № 28. На абласных спаборніцтвах арэтых Кацярыне была ўручана Ганаровая грамата абкома камсамола.

Фота Е. Макаруча. (БЕЛТА).

СЁННЯШНІ ДЗЕНЬ І ПРАБЛЕМЫ

СЁННЯШНІ ДЗЕНЬ І ПРАБЛЕМЫ

ЖЫЦЦЁ

ПАТРАБУЕ

Аляксей Паўлавіч адхінуўся ад акна, за якім плылі палеткі, лугі, лясы, пералескі.

— Багацце, такое багацце! — загаварыў ён так, каб чулі ўсе, хто сядзеў у купэ вагона. — Салдацкая служба кідала мяне ў розныя раёны краіны, быў я і за мяжой. А прыгажэйшага краю не бачыў.

Аляксей дастаў цыгарку, пастукаў пустым яе канцом па ногці вялікага пальца, закурыў. На дварэ стаяла глыбокая восень. Азіміна пакрывала палі шчыльным аксамітавым дываном. Дрэвы страсалі з сябе апошнія летнія ўбранне, але ўсё яшчэ сям-там гарэлі барвовымі фарбамі.

З Аляксеем Паўлавічам Шацілкам я пазнаёміўся яшчэ ў Магілёве на вакзале. Да адходу поезда заставалася гадзіны дзве. Каб прабавіць час, мы ўселіся на дубовай лаўцы і вялі гутарку. Працуе Аляксей брыгадзірам калгаса. У час вайны хлапчуком трапіў на фронт, быў сынам палка. Калі ў незабыўным сорок пятым фашысцкая армія капітулявала, пайшоў вучыцца ў школу малодшых камандзіраў. Дзесяць гадоў знаходзіўся на звыштэрміновай службе ў арміі. Доўга выбіраў сабе старшыня запасу шлях, па якім пайсці на «гражданцы». Сябры клікалі ў Сібір, Казахстан, на Украіну. Вабіла і радзіма — Магілёўшчына. З разлікам на кароткую пабыўку прыехаў у сваю вёску, але тут сустрэў Надзейку, як ён ласкава цяпер называе сваю жонку, і назаўсёды прыкіпеў да зямлі.

Зямля. Ці ўсё мы ведаем пра яе, ці глыбока разумеем сэнс гэтага слова? А што ты зробіў, чалавек, для зямлі, каб мець права назваць яе сваёй маці? Аляксей Паўлавіч адразу адчуў, што ён ведае мала, каб працаваць на зямлі. Аралі, сеялі, баранавалі зямлю нашы дзяды і бацькі. А чым плаціла яна гаспадарам?

Паступіў вучыцца ў тэхнікум завочна. Сёння ён ужо аграном, камандзір сельскагаспадарчай вытворчасці.

Шацілка дакурыў цыгарку, акуратна, па-гаспадарску, затушыў яе, закруціўшы ў шматок газеты, паклаў у кішэню, каб потым выкінуць, і прадоўжыў гутарку:

— І прыгожы, і багаты наш край — хлеб, мяса, малако, грыбы, садавіна, ягады. Бяры, не саромейся. А іншы чалавек бяжыць ад зямлі... Куды? Шукаць шчасця ў горадзе.

Гэта было сказана, быццам адрэзана. Пасажыры, якія, здавалася, былі абыякавымі да слоў Аляксея, адразу павярнуліся да яго, а мужчына інтэлігентнага выгляду запыраў:

— Вы крыху таго, перагнулі...

— Перагнуў? Мяркуйце самі. У нашым калгасе дзве тысячы га ворнай зямлі. А працаздольных сто чалавек. З іх — сорок працуюць на жывёлагадоўчых фермах, пятнаццаць кіруюць, сем дыпламаваных спецыялістаў, астатнія механізатары. Знайсці чалавека, каб паслаць да бульбаўборачнага камбайна, — праблема.

— Цяпер тэхніка, — уставіў слова мужчына сярэдніх год, што сядзеў побач са мною.

— А кіраваць тэхнікай павінны людзі. Хацелі сёлета паслаць у школу механізатараў дзесяць чалавек. Не знайшлі. Паехалі толькі трое.

— Можна, плаціць у калгасе мала?

— Якое ж мала? Даярка ці свідарка атрымлівае на месяц 200 рублёў, трактарыст — 180. Шафёр у горадзе мае 100—120 рублёў, а ў нас 150 сама менш.

— Дык чаму яны бягуць з вёскі?

— Не ведаю. Як у прымаўцы: ад хлеба бягуць шукаць крошкі.

...Я прыгадаў нашу сустрэчу з Аляксеем Паўлавічам, калі нядаўна быў у калгасе імя Кірава Слуцкага раёна. На дварэ таксама стаяла восень. Вецер шоргаў па сцяне нейкай аб'явай. Нудна церушыў дождж. У суседніх калгасах на палях яшчэ кіпела работа: капалі бульбу, убіралі цукровыя буракі, моркву, капусту. А тут механізатары, паставіўшы на калгасны двор тэхніку, рыхтавалі яе да зімы: чысцілі, змазвалі, падфарбоўвалі.

Здзівіла мяне размова калгасніцы з брыгадзірам.

— Што ж ты сабе думаеш, чалавеча! Я трэці дзень работы не маю.

— Цётка, а што я магу зрабіць? Няхай адпачнуць жанкі, пакулі пачнем угнаенні вывозіць. Працуюць толькі будаўнікі.

— Дык ты б мне хоць якую штатную работу падабраў.

— Ну, вось што, як Манька пойдзе ў дэкрэт, тады на ферме вы яе замяніце.

Умешваюся ў гутарку.

— Бульбу капалі гараджане?

Брыгадзір здзіўлена глянуў на мяне і ўсміхнуўся.

— Капалі, ды толькі не ў нас.

Брыгадзір раскажаў, што ў калгасе людзей хапае, абыходзяцца без дапамогі. Нават вучняў не запрашаюць на работы, хаця школа шмат чым абавязана калгасу. На калгасныя сродкі ўзведзены трохпавярховы цагляны будынак школы, прадукты ў школьную сталовую выдаюцца таксама бясплатна. Калгас выдзеліў тры аўтобусы для падвозу вучняў.

У калгасе стае высокакваліфікаваных жывёлаводаў, будаўнікоў, механізатараў.

— У горадзе вашых многа працуе?

— Не, з калгаса ніхто нікуды!

Даводзілася мне сёлета быць у шмат якіх калгасах рэспублікі. У адных гаспадарках людзей багата, у другіх зусім мала.

Да зямель калгаса «Аснежыцкі» наблізіўся горад Пінск. Вялікія карпусы новага трыкатажнага камбіната амаль зліліся з вёскай. Будуюлі патрэбныя рабочыя рукі. Сюды прыязджаюць на працу нават з Украіны, з Расіі. А з калгаса «Аснежыцкі» моладзь працаваць на будоўлю не ідзе. Можа, праўленне забараняе? Наадварот: калі ласка.

Не пакідае сваіх вёсак і моладзь з калгаса імя Кірава Шклоўскага раёна.

Такіх гаспадарак сотні. І побач — калгасы, дзе не хапае людзей для работы на фермах, няма каго паслаць да бульбаўборачных камбайнаў, тут спазняюцца з уборкай збожжа, сям-там зімуюць няскошаныя сенажаці.

Калгас «Савецкая Беларусь» Верхнядзвінскага раёна. Здаецца, няма больш маляўнічага кутка ў рэспубліцы. Азёры, рэчкі, рачулки, бяскрайнія лясы, пералескі, заліўныя дугі. Ды і землі добрыя. Канюшына гоніць у рост чалавека, лён дае з гектара па 5—6 цэнтнераў валакна і семя. Быў час, калі па ўраджайнасці збожжа гаспадарка займала ледзь не першае месца ў раёне, і раптам... Колькі ўжо гадоў калгас ліхаманіць: то ён падымецца крыху ўверх, то па нахільнай падае ўніз. За сем апошніх гадоў змяніліся тры старшыні калгаса.

— Няма каму працаваць, — скардзіцца чарговы старшыня. — Кожны працаздольны на ўліку. У нас 300 пенсіянераў і толькі 75 працаздольных!

...У пакоі нас двое — я і спецыяліст па механізацыі працёмкіх працэсаў жывёлагадоўчых ферм гэтага калгаса Пятро Урбан, яшчэ даволі малады чалавек. Спраўдны ўмелец, што ні возьме, усё зробіць. Прыкладзе рукі да машыны — шафёр не будзе стаяць у дарозе, адрамантуе трактар — матор аж гамоніць. Ён электразваршчык і водаправодчык, слесар і токар. Адным словам, чалавек, вельмі патрэбны ў калгасе. І раптам:

— Паеду адсюль.

— Чаму?

— Мне хутка трыццаць. Трэба абзаводзіцца сям'ёй.

А куды я прывязу жонку?

І ён паказаў на старую сваю хату.

— Будавацца трэба.

— Лёгка сказаць — будавацца. Купіць лесаматэрыял, цэглу, дах — праблема. А вось мой брат у Мінску папрацаваў год — атрымаў кватэру, павялічылася сям'я — расшырылі плошчу, далі ўжо два пакоі. Усе выгоды: ванна, газ, ацяпленне.

— Але ж вы зарабляеце нядрэнна.

— А хіба адзіным хлебам чалавек сыты? Вёска і го-

рад... Хіба можна параўнаць умовы жыцця? А калгаснік працуе не менш за рабочага на прадпрыемстве. Хіба мой брат пайшоў бы з калгаса, каб яму тут уручылі ключы ад кватэры? Ён выплачваў бы памалу, працаваў бы і жыў.

Я прыгадаў калгасы імя Кірава Крупскага раёна, імя Кірава Шклоўскага раёна, калгас «Аснежыцкі», што ля Пінска. Абапал шырокіх вуліц красуюцца новыя дамы калгаснікаў. Пад бляхай і шыферам. Вялікія вокны глядзяць у сады. Але тут лічаць, што гэта старыя вёскі. У кожнай з гаспадарак распрацаваны генеральныя планы будаўніцтва новых вёсак. Кіраўцы, што пад Слуцкам, узвзялі дванаццаць двухпавярховых цагляных дамоў для калгаснікаў. Яны нават не заселены, чакаюць сваіх жыхароў. Скажам, ажэніцца чалавек, яму патрэбна кватэра. Праўленне калгаса ўручае ключы маладажонам — і жывіце сабе на здароўе. Прыгожая новая вуліца з новымі цаглянымі дамамі забудавана ў калгасе імя Кірава Шклоўскага раёна. Тут таксама жывуць маладыя калгаснікі. Тое ж можна ўбачыць ужо ў сотнях калгасаў рэспублікі. Будаўніцтва жылля праўленні калгасаў узялі на свае плечы. Будуюцца хараша, да паслуг навасёлаў водаправод, цэнтральнае ацяпленне, газ, нават мэбля. З такіх калгасаў людзі не бягуць.

Не хлебам адзіным сыты чалавек. Жыццё патрабуе шмат чаго. Калгаснік павінен мець утульнае жыллё, у вольныя ад працы хвіліны культурна і весела адпачыць, — адным словам, жыць не горш, як людзі ў горадзе.

Многія праўленні калгасаў няўмела выкарыстоўваюць свае магчымасці. У тым жа Верхнядзвінскім раёне будуюцца ў асноўным толькі з лесу, хаця ледзь не ў кожнай вёсцы ёсць будаўнічая гліна. А ў саўгасе «Чырвонаслабодскі» пабудавалі сотні прыгожых дамоў з саману. Такое будаўніцтва зусім таннае. Дом на чатыры пакоі, з кухняй і верандай каштуе не больш за дзве тысячы рублёў.

Цяпер нашы калгасы маюць дастаткова сродкаў, каб побач з грамадскім будаўніцтвам інтэнсіўна весці і жыллёвае будаўніцтва. Гэта залежыць у першую чаргу ад кіраўнікоў гаспадарак. Упэўнен, што пытанне, чаму з некаторых вёсак бягуць у горад, сыдзе з парадку дня.

Мікола СЕРГІЕВІЧ

Выступае ансамбль «Вясёлка» Магілёўскага аўтамабільнага завода імя С. М. Кірава.
Фота Ул. Лупейкі. (БЕЛТА).

ЗА МІР, ЗА ШЧАСЦЕ ЖАНЧЫН І ДЗЯЦЕЙ

Касманаўт Валянціна Уладзіміраўна Нікалаева-Церашкова — актыўны змагар за мір.

СЕЛЕТА ў снежні споўнілася 25 год з дня заснавання Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын — самай масавай і самай баявітай з усіх існуючых міжнародных жаночых арганізацый.

Задача аб'яднання ўсіх дэмакратычных, антыфашысцкіх сіл у адзіны шырокі фронт узнімалася даўно, як толькі ў Германіі прыйшоў да ўлады фашызм. Але ўмоў для аб'яднання жанчын у міжнародным маштабе ў той час яшчэ не было. Другая сусветная вайна прынесла незлічоныя бедствы і ахвяры мільёнам людзей. У гады цяжкіх выпрабаванняў значна вырасла палітычная свядомасць і самасвядомасць шырокіх жаночых мас ва ўсіх краінах, склалася адзінства жанчын-дэмакратак розных краін, якія былі гатовы да ўдзелу ў вырашэнні агульных задач.

Неўзабаве пасля вераломнага на-

паду гітлераўскай Германіі на нашу краіну, у верасні 1941 года, быў створан Антыфашысцкі камітэт савецкіх жанчын. Савецкія жанчыны звярнуліся да жанчын усяго свету з заклікам паўстаць на свяшчэнную вайну супраць гітлерызму ў імя свабоды народаў, у імя шчасця дзяцей. Пашыраліся дружалюбныя кантакты. Подзвігі слаўных дачок савецкага народа натхнялі жанчын іншых краін на барацьбу з фашызмам.

Неўзабаве, яшчэ ў гады акупацыі, узніклі Саюз французскіх жанчын, Антыфашысцкі фронт жанчын Югаславіі. У 1944—1945 гадах нарадзіліся жаночыя арганізацыі Румыніі, Балгарыі, Венгрыі, Фінляндыі і іншых краін. Нарэшце, у чэрвені 1945 года, узнікла пытанне аб стварэнні МДФЖ. Пры ўдзеле прадстаўніц нашай краіны быў створан Ініцыятыўны камітэт, і ён распрацаваў галоўныя прынцыпы, якія леглі ў ас-

нову будучай міжнароднай арганізацыі.

1-га снежня 1945 года ў Парыжы быў склікан першы Міжнародны кангрэс, які заснаваў МДФЖ. Удзельнікам кангрэсу былі 850 дэлегатак і гасцей з 41 краіны. Яны прадстаўлялі звыш 80 мільёнаў жанчын розных рас і нацый, разнастайных прафесій і пераконанняў, жанчын, якія належалі да розных партый, і беспартыйных. Тут былі работніцы, сялянкі, дзяржаўныя дзеячы, вучоныя, журналісткі, урачы, хатнія гаспадыні. Многія прыехалі з далёкіх краін Азіі і Афрыкі, Лацінскай Амерыкі, Аўстраліі.

Кангрэс падвёў вынікі гераічнай і шматбаковай дзейнасці жанчын у час другой сусветнай вайны, зрабіў аналіз становішча жанчын і дзяцей ва ўсіх краінах, вызначыў задачы жаночага дэмакратычнага руху і шляхі барацьбы за іх вырашэнне.

Права выступаць на кангрэсе першай было прадастаўлена савецкай дэлегацыі. Гэта было адзнакай глыбокай павягі да гераізму савецкіх жанчын: дэлегаткі і госці добра разуме-лі, што савецкія людзі ўзялі на свае плечы асноўны цяжар вайны. З велізарнай увагай слухаў кангрэс выступленне аб ролі савецкіх жанчын у барацьбе Савецкага Саюза супраць гітлераўскай тыраніі і фашызму.

Удзельніцы кангрэсу ведалі, што разгром гітлераўскай Германіі яшчэ не азначаў поўнага знішчэння фашызму. Яны разуме-лі, што ім нароўні з мужчынамі трэба змагацца за ўмацаванне міру, за будучыню чалавецтва.

Гэта была першая праблема.

Вайна прынесла страшэнныя бедствы і пакуты дзецям. Мільёны дзяцей і падлеткаў еўрапейскіх краін былі знішчаны, дзеці засталіся сіротамі, хворымі, калекамі. Дзесяткі мільёнаў дзяцей вайна пакінула непісьменнымі. Неабходны былі тэрміновыя меры, каб стварыць умовы для нармальнага жыцця і дэмакратычнага выхавання дзяцей. У вырашэнні гэтай другой важнай праблемы жанчыны былі кроўна зацікаўлены.

Горача абмяркоўвалі ўдзельніцы кангрэсу і трэцюю праблему—як дабіцца для жанчын аднолькавых правоў з мужчынамі.

Адзінай краінай, дзе жанчына ва ўсіх адносінах з'яўляецца раўнапраўным членам грамадства, быў Савецкі Саюз. Зусім іншае становішча жанчын у капіталістычным свеце. Там яны атрымлівалі за аднолькавую з мужчынамі працу значна меншую заробатную плату, не мелі рэальнай магчымасці павышаць сваю кваліфікацыю. Амаль адсутнічалі ахова жаночай працы і льготы для жанчын-матэ. Яшчэ ў больш цяжкім становішчы знаходзіліся жанчыны каланіяльных і залежных краін Азіі і Афрыкі. Яны былі зусім бяспраўныя.

Цеснае міжнароднае супрацоўніцтва жанчын пажопа паспяхова вырашыць усе гэтыя праблемы. Наладжванню супрацоўніцтва павінна служыць МДФЖ.

Удзельніцы кангрэсу ўрачыста пакляліся верна служыць МДФЖ, садзейнічаць развіццю гэтай магутнай жаночай арганізацыі, змагацца за стварэнне ўмоў, неабходных для шчаслівага і гарманічнага развіцця дзяцей і будучых пакаленняў. Яны пакляліся нястомна змагацца за тое, каб назаўсёды быў знішчаны фашызм ва ўсіх яго праявах і каб ва ўсім свеце ўсталявалася сапраўдная дэмакратыя. Яны пакляліся змагацца за трывалы мір ва ўсім свеце, як адзіную гарантыю шчасця сваіх сем'яў і дзяцей.

Многія выдатныя жанчыны нашага часу прысвяцілі сваё жыццё барацьбе за высакародныя мэты, пастаўленыя МДФЖ. Нязменным прэзідэнтам федэрацыі з моманту яе стварэння і па чэрвень 1967 года—аж да сваёй смерці—была Эжэні Катон, вядомы французскі вучоны і педагог, прафесар, доктар фізічных навук, вучаніца і саратніца Марыі Кюры-Складоўскай і П'ера Кюры. У гады другой сусветнай вайны яна была ў радах барацьбітоў Супраціўлення і да апошніх дзён жыцця з'яўлялася гарачым

змагаром за мір. За сваю выдатную дзейнасць у барацьбе за мір Эжэні Катон была адзначана Міжнароднай Ленінскай прэміяй «За ўмацаванне міру паміж народамі».

Пасля смерці Эжэні Катон прэзідэнтам федэрацыі аднадушна абралі Херту Куусінен. Яна відны грамадскі дзеяч, старшыня камісіі супрацоўніцтва Дэмакратычнага саюза народа Фінляндыі.

Шмат сіл і энергіі аддалі і аддаюць федэрацыі Мары-Клод Вайян-Кур'е, удзельніца руху Супраціўлення Францыі, былы вязень Равенсбрука, віцэ-прэзідэнт МДФЖ, многія відныя дзеячкі міжнароднага дэмакратычнага жаночага руху: Ніна Васільеўна Папова, Далорэс Ібаруры, Рада Тодарава (Балгарыя), Андрэа Андрэен (Швецыя), Ваяніціна Нікалаева-Церашкова—старшыня Камітэта савецкіх жанчын, першая ў свеце жанчына-касманаўт.

За дваццаць пяць гадоў МДФЖ унесла вялікі ўклад у справу барацьбы за раўнапраўе жанчын. Яна вывучыла прававое і фактычнае становішча жанчын і накіравала гэтыя матэрыялы ў камісію ААН па становішчы жанчын, у Камітэт па правах чалавека пры ААН, на сесію ЮНЕСКА. Федэрацыя інфармавала гэтыя органы аб бяготным становішчы жанчын, уносіла канкрэтныя прапановы і заклікала ўжыць тэрміновыя меры, каб ва ўсіх краінах ажыццяўляўся прыцып аднолькавай аплаты за аднолькавую працу і забяспечвалася ахова мацярынства і дзяцінства.

Пад націскам прагрэсіўных сіл (а міжнародны дэмакратычны жаночы рух з'яўляецца іх часткай) у многіх капіталістычных краінах былі прыняты законы, якія прадастаўляюць жанчынам палітычныя і эканамічныя правы, а таксама законы па ахове мацярынства і дзяцінства.

Адна з асноўных задач МДФЖ, прадугледжаных яе Статутам,—гэта барацьба за паліпшэнне становішча дзяцей, за іх мірную будучыню. Праблемы, звязаныя з дзецьмі, з асаблівай сілай аб'ядноўваюць жанчын свету, узнімаюць іх на барацьбу за мір і раззбраенне, за ліквідацыю каланіялізму, супраць імперыялізму, супраць усяго, што нараджае голад, жабрацтва, хваробы.

Для памнажэння сваіх капіталаў імперыялізм бессардэчна эксплуатае дзіцячую працу. У Аргенціне 10-гадовыя дзеці працуюць па 13—15 гадзін у дзень. У Партугаліі на работу прымаюць дзяцей 7—9-гадовага ўзросту. Мільёны дзяцей жывуць на мяжы галоднай смерці, паміраюць ад дрэнных жыццёвых умоў, хвароб. Тысячы дзяцей гінуць у распачатых імперыялістамі войнах.

Федэрацыя правяла Сусветны кангрэс маці ў Лазане (Швейцарыя), абмяркоўвала праблему дзяцей на IV кангрэсе ў Вене (1958 г.), дабілася прыняцця Дэкларацыі правоў дзіцяці на сесіі Генеральнай Асамблеі ААН (1959 г.) і шмат зрабіла для яе ажыццяўлення. Вялікая матэрыяльная і маральная дапамога была аказана в'етнамскім дзецям.

Федэрацыя заўсёды аказвала актыўную падтрымку нацыянальна-вызваленчаму руху каланіяльных і

залежных народаў. Слаўнымі старонкамі ўвойдзе ў гісторыю яе актыўная барацьба супраць вайны, развязанай французскімі каланізатарамі ва В'етнаме, і інтэрвенцыі ў Карэі. Федэрацыя накіроўвала ў 1951 г. сваю камісію ў Карэю. Камісія сабрала вялікі фактычны і дакументальны матэрыял аб злачынствах інтэрвентаў, яе даклад быў накіраваны ў Арганізацыю Аб'яднаных Нацый і старшыні Савета Бяспекі.

Федэрацыя ўвесь час мабілізувала сусветную грамадскую думку супраць імперыялістычных войнаў у Алжыры, Егіпце, Ліване і Іарданіі, выступала ў абарону незалежнасці Кіпра, Кубы, Конга. Пад уплывам пратэсту сусветнай грамадскай Арганізацыі Аб'яднаных Нацый асудзіла іншакраінае ўмяшанне ва ўнутраныя справы краін Сярэдняга і Блізкага Усходу і патрабавала вываду войск інтэрвентаў.

Шырокі размах нацыянальна-вызваленчага руху ў краінах Афрыкі і Азіі паставіў перад федэрацыяй новыя задачы: дапамагчы жанчынам краін, якія сталі на шлях самастойнага развіцця, разабрацца ў многіх складаных пытаннях, аказаць ім, калі трэба, матэрыяльную дапамогу, а таксама заахвоціць жанчын гэтых краін да міжнароднага жаночага руху. Федэрацыя прымала актыўны ўдзел у падрыхтоўцы і правядзенні канферэнцый жанчын Афрыкі і Азіі, у кангрэсах жанчын Лацінскай Амерыкі.

У цэнтры ўвагі федэрацыі заўсёды знаходзілася ўцягненне шырокіх слаёў жанчын розных краін свету ў рух салідарнасці з народамі В'етнама. МДФЖ стварыла ў 1964 г. Міжнародны камітэт салідарнасці з В'етнамам. Камітэт выдае лістоўкі, бюлетэні, выкрывае агрэсараў, якія вядуць вайну ва В'етнаме, арганізуе зборы подпісаў, пасылае пратэсты амерыканскаму ўраду, праводзіць сустрэчы і канферэнцыі жанчын, наладжвае кампаніі салідарнасці, звяртаецца з заклікамі да жанчын розных краін узмацніць выступленні ў падтрымку в'етнамскага народа.

Барацьба МДФЖ за раўнапраўе жанчын, у абарону дзяцей цесна звязана з барацьбой за захаванне міру, заваяванне і ўмацаванне нацыянальнай незалежнасці. З першых дзён свайго існавання яна разгортвае эфектыўную дзейнасць у абарону міру, за забарону атамнай і вадароднай зброі, за раззбраенне, за вырашэнне ўсіх міжнародных пытанняў шляхам мірных перагавораў.

Разам з Бюро сувязей дзеячаў культуры федэрацыя з'явілася ініцыятарам склікання Сусветнага кангрэсу прыхільнікаў міру супраць пагрозы новай вайны.

Паслядоўная барацьба МДФЖ за мір, нацыянальную незалежнасць народаў, за раўнапраўе жанчын і дабрабыт дзяцей знаходзіць шырокую падтрымку ў самых розных сляях сусветнай жаночай грамадскай. Жанчыны, якія складаюць больш паловы чалавецтва, могуць шмат зрабіць для таго, каб загарадзіць шлях вайне, адстаяць правы жанчын і шчасце дзяцей.

Далорэс Ібаруры.

Пасіянарыя

«Лепей памерці стоячы, чым жыць на каленях» — гэтыя гордыя словы сказала Далорэс Ібаруры трыццаць пяць гадоў назад, калі жыццю сталіцы Іспаніі — Мадрыду пагражалі італа-германскія фашысты.

З таго часу словы легендарнай іспанскай жанчыны не раз паўтаралі французскія макі, грэчаскія партызаны, байцы Супраціўлення Польшчы і Галандыі, патрыёты Алжыра і В'етнама.

Далорэс Ібаруры, дачка гарняка з мястэчка Гальярта, ужо шмат гадоў старшыня Камуністычнай партыі Іспаніі, якая забаронена на яе радзіме, у краіне тэрору і гора.

Яе завуць Пасіянарыя, што азначае — Палымяная. Палымяны змагар супраць фашызму. Гэтай барацьбе аддаў сваё жыццё і яе адзіны сын — Рубен.

Камандзір кулямётнага ўзвода, лейтэнант Рубен Ібаруры ваяваў супраць нямецкіх фашыстаў у Беларусі. Пад Барысавам быў паранены. 22 ліпеня 1941 года за баі ў Беларусі ён атрымаў сваю першую ўзнагароду — ордэн Баявога Чырвонага Сцяга. Ён загінуў у сорак другім пад Сталінградам. Герой Савецкага Саюза Рубен

Руіс Ібаруры пахаваны ў Волгаградзе на Плошчы Загінуўшых Барацьбітоў...

Далорэс Ібаруры — палымяны барацьбіт за мір. Яна віцэ-старшыня Выканкома Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын, актыўна ўдзельнічае ў міжнародным дэмакратычным жаночым руху.

У красавіку гэтага года Камуністычнай партыі Іспаніі споўнілася 50 гадоў. Далорэс Ібаруры, раскажваючы на старонках газеты «Правда» пра гістарычны шлях, пройдзены партыяй, прыводзіць радкі, напісаныя іспанскім пісьменнікам Сесарам Арканада:

«Там, дзе ёсць сэрца, у якім стукае слова «Радзіма»; там, дзе чуецца кліч свабоды; там, дзе прыгнечаны прагне справядлівасці, — там партыя! Яна ў шахтах, на фабрыках, у цэхах, у вёсках і гарадах, на суровых хутарах і фермах, у далінах змрочных чорных таполяў і зіхатлівых рэк, у нашай Іспаніі, нашай Радзіме. Партыя знаходзіцца там».

Грамадскасць свету ў снежны адзначае 75-годдзе Далорэс Ібаруры. Беларускія жанчыны жадаюць свайму сябру Пасіянарыі добрага здароўя і новых поспехаў у барацьбе.

АЛЕНА Антонаўна Голуб, жыхарка вёскі Пад'ясенка Бабруйскага раёна, мае сваіх дзяцей, якіх даўно ўжо выхавала, вывела ў людзі. Але ёсць у яе і яшчэ адзін сын. Гэта Васіль Аляксеевіч Куляшоў, былы лётчык, кавалер двух ордэнаў Чырвонага Сцяга, ордэна Айчыннай вайны, пяці нагрудных знакаў Грамадзянскага Паветранага Флоту СССР за безаварыйны палёт і многіх баявых медалёў. Васіль Аляксеевіч жыве ў горадзе Калінінградзе Маскоўскай вобласці і знаходзіцца на заслужаным адпачынку. Пралятаў ён звыш 30 гадоў, налятаў звыш 4 мільёнаў кіламетраў.

У самым пачатку вайны, калі савецкія воіны вялі цяжкія абарончыя баі, над вёскай Пад'ясенка фашысты збілі наш бамбардзіроўшчык. Лётчык Васіль Куляшоў выкінуўся на парашуце. Яго сябры па зброі — Ляшэнка і Анішчанка — загінулі ў паветры.

Навокал чыстае поле, схавацца няма дзе, да вёскі метраў дзвесце. А немцы з усіх бакоў спяшаліся на матацыклах да месца, дзе апусціўся белы купал парашута. Што рабіць? Куляшоў рашыў бегчы ў вёску. Спыніўся ў агародзе. Але тут мільганула думка: вярнуцца да самалёта. І ён падаўся назад.

— Куды ты, сыночак?! — ціха, але рашуча прамовіла пажылая жанчына. — Мёртвым ужо не дапаможаш, а сам загінеш.

Алена Антонаўна хуценька вынесла адзенне. Васіль пераапануўся і залез на гарышча варыўні.

Фашысты, уварваўшыся ў вёску, сабралі ўсіх жыхароў, пагражалі ім расправай, калі не выдадуць лётчыка. Але сяляне перахітрылі ворагаў, запэўнілі, што лётчык пабег у хмызняк. Нічога не знайшоўшы там, немцы паехалі.

Паўтара месяца пражыў Васіль Куляшоў у Алены Голуб, чакаючы, пакуль загоіцца нага, якую моцна ўдарыў у час прыземлення. Але нейкі мярзотнік данёс на Алену Антонаўну. У вёску прыехалі фашысты, вывелі жанчыну з хаты, наставілі ёй дулы аўтаматаў у грудзі. «Паказвай, дзе савецкі лётчык!» — крычалі яны.

Васіль Куляшоў у гэты час сядзеў у яме пад домам, якую для яго выкапала Алена Антонаўна, і ўсё чуў. Фашысты ўварваліся ў дом, усё пераварушылі і толькі цудам не напалі на след, які вёў з двара ў яму і быў закіданы смеццем.

І вось лётчык пакідае вёску. Як родную маці, абдымае ён Алену Антонаўну, цалуе і сардэчна дзякуе ёй за дабрату і ласку. На вачах у абодвух слёзы.

Васіль Куляшоў застаўся жывы. Ён доўга прабіраўся з варожага акружэння, паспяхова перайшоў лінію фронту, знайшоў сваю вайсковую часць, атрымаў новы самалёт і ваяваў да поўнай перамогі над ворагам.

Колькі радасці было ў Алены Антонаўны, калі пасля вайны яна атрымала першую вестку ад воіна, якому выратавала жыццё! А неўзабаве Васіль Аляксеевіч і сам прыехаў да яе ў госці. Ён часта піша ёй пісьмы, шле падарункі.

Так беларуская жанчына стала другой маці для слаўнага рускага сына.

**Б. МУРАУСКІ,
настаўнік.**

ЯШЧЭ АДЗІН СЫН

СПРАВЫ

I КЛОПАТЫ

КАМБІНАТА

НА ГЭТЫМ прадпрыемстве працуюць амаль дзве тысячы чалавек. Называецца яно Мінскі тонкасуконны камбінат і дае за год тры мільёны метраў тканін...

У параўнанні з такім гігантам тэкстыльнай прамысловасці, як камвольны камбінат сталіцы, тонкасуконны мог быць бы толькі цэхам камвольнага. Але клопаты гэтага прадпрыемства вялікія. Тонкасуконны камбінат з'яўляецца адным з асноўных пастаўшчыкоў швейных фабрык і атэлье. У кастрычнікім нумары «Работніцы і сялянкі» ў артыкуле «Сезон, мода і атэлье» гаварылася, што швейныя прадпрыемствы часта спасылаюцца на сваіх асноўных пастаўшчыкоў, калі тлумачаць, чаму такі абмежаваны выбар тканін для касцюмаў і паліто. Каб даведацца, у чым тут справа, карэспандэнт часопіса пайшоў на Мінскі тонкасуконны, бо тут і выпускаюцца гэтыя тканіны.

Аднак пасля знаёмства з работай прадпрыемства, на якім працуюць амаль адны жанчыны, узнікла патрэба не толькі пагаварыць пра самую вытворчасць, але і закрануць шэраг пытанняў, звязаных з жаночай працай. На нашы пытанні адказаў дырэктар камбіната Юрый Фёдаравіч Варанцоў.

— Юрый Фёдаравіч, раскажыце, калі ласка, якую прадукцыю выпускае ваш камбінат.

— Тканіны для мужчынскіх, жаночых і дзіцячых паліто, зімовых і дэмісезонных, для мужчынскіх і жаночых касцюмаў. Шарсцяныя, паўшарсцяныя, з дабаўленнем сінтэтыкі. Вось зірніце, гэта альбом з узораў нашай прадукцыі. У ім да 20 артыкулаў тканін сямідзiesiąці пяці афарбовак.

Штогод камбінат асвойвае новыя віды прадукцыі. У 1970 годзе мы прапанавалі, у прыватнасці, новыя ўзоры паўшарсцяных тканін для дзіцячых паліто: «Журавінка», «Вожык», «Церамок». Тканіны добрыя па якасці і радуюць вока сакавітымі, радаснымі фарбамі. Вось новая тканіна для жаночых паліто, яна называецца «Ніва». Тканіна аб'ёмная, цікавая па сваёй структуры, як бачыце — прывабная.

— Ці вялікі попыт на прадукцыю камбіната?

— У кастрычніку 1970 года ў Маскве адбыўся ўсесаюзны аптэчны кірмаш. Мы прадалі на ім 3 мільёны 70 тысяч метраў тканін на суму 48 мільёнаў 300 тысяч рублёў, г. зн. усё, што мы прапанавалі. Штогод 91,4% прадукцыі камбіната знаходзіцца на ўзроўні лепшых айчынных узораў, а трэба сказаць, што нашы савецкія крытэрыі ацэнкі якасці намнога вышэйшыя, чым за мяжой. Адзін з узораў нашых тканін (мужчынскі драп) мы рыхтуемся прапанаваць на дзяржаўны знак якасці.

— Якім патрабаванням павінна адпавядаць тканіна, якой прысвоены знак якасці?

— Такіх патрабаванняў больш дваццаці! Гэта і вонкавы выгляд, і фактура, структура, афарбоўка, якасць афарбоўкі, трываласць, ступень усадкі і шмат іншых.

— Якое месца займае камбінат сярод аналагічных прадпрыемстваў?

— Нашы аналагі — гэта фабрыкі імя Пятра Аляксеева і «Освободенный труд» у Маскве, Ленінградскі камбінат імя Тэльмана, Гродзенскі тонкасуконны камбінат. Дык вось, у спаборніцтве з гэтымі прадпрыемствамі наш камбінат амаль заўсёды заваёўвае першае месца, рэдка калі бывае на другім, уступаючы толькі фабрыцы «Освободенный труд». Мы іншы раз адстаем па метражы, але па ўзроўні тэхнічнай аснашчанасці, па механізацыі вытворчасці, у пытаннях тэхнічнага прагрэсу мы заўсёды наперадзе. Не ўступаем першынства і ў арганізацыі працы.

— І ўсё ж, Юрый Фёдаравіч, чаму ў атэлье ды і ў магазінах не хапае добра-якасных тканін, чаму рэдка сустранеш тканіну, афарбаваную ярка, прыгожа, арыгінальна?

— Што ж, атэлье скардзяцца на нас, і правільна скардзяцца. Але ж і мы залежым ад сваіх пастаўшчыкоў. Шарсцяную сыравіну вышэйшых гатункаў пастаўляе Стаўрапаль, але мы атрымліваем яе ўсё менш і менш. Трэба сказаць, што гэта —

Тканіна «Кветка», якую тэч на камвольным камбінате Дзіна Дубко, удастоена вышэйшай дзяржаўнай ацэнкі — знака якасці.
Фота І. Змітровіча. (БЕЛТА).

агульнадзяржаўная праблема: чыстай воўны стала менш. Думаю, што дзяржава зробіць пэўныя захады, каб выправіць становішча.

Тое самае можна сказаць і пра тэкстыльныя фарбы. Нам пастаўляюць часам аднатонавыя фарбы, «сумныя», нецікавыя.

— Але ж у альбоме ўзораў уся палітра фарбаў, усе колеры вясёлкі!..

— Такіх фарбаў іншы раз хапае толькі на тое, каб пафарбаваць узор. Тэкстыльныя фарбы — таксама агульнадзяржаўная праблема. Яна вырашаецца, але ўсё яшчэ марудна. Хачу зазначыць, што ўсё гэта, як кажуць, цяжкаясць росту, вынік таго, што ўзрос не толькі матэрыяльны дабрабыт народа, але і яго густ, яго культура. Нашы айчыныя тканіны лепшыя за імпортныя па якасці і трываласці, а людзі часта гоняцца за імпартам таму толькі, што вонкава ён ярчэйшы, больш, як кажуць, імпазантны. З гэтым трэба лічыцца тым дзяржаўным установам, якія плануюць выпуск новых тэкстыльных фарбаў.

— Думаю, што вы маеце рацыю. Але дазвольце цяпер закрануць вось якое пытанне: у вас на камбінаце амаль усе члены калектыву жанчыны. Якія, можа быць, спецыфічныя цяжкасці для вытворчасці, наогул для ўсёй дзейнасці вашага прадпрыемства стварае гэтая акалічнасць? Бо кожная жанчына, акрамя таго, што яна ткачыца або прадзільшчыца, яшчэ і маці, жонка, гаспадыня. Я разумею, што гэта тэма не для аднаго кароткага інтэрв'ю, а для асобнага артыкула і, магчыма, не аднаго, але ўсё-такі хацелася б пачуць ад вас, што робіцца на камбінаце, каб палегчыць працу жанчын.

— Сапраўды, нельга змагацца за выкананне і перавыкананне планавых заданняў, за высокую якасць прадукцыі, не ўлічваючы таго, што наш калектыв у асноўным жаночы. Гэта накладвае вялікую адказнасць на кіраўніцтва камбіната, на партыйную арганізацыю і на прафсаюз.

Мы разумеем, што кожная жанчына імкнецца праводзіць свае выхадныя дні і свой чарговы адпачынак разам з сям'ёй, з дзецьмі. Разумею, што значныя змены зусім не радуюць іх. Што ж робіцца? Ну, перш за ўсё, устаноўлены новы графік работы. Спачатку, у 1963 годзе, мы перайшлі на рухомы графік па метаду іванаўскіх ткачы. Гэты графік, распрацаваны ў Іванаўе, дазваляе звесці да мінімуму значныя змены: усяго два разы за месяц для кожнай работніцы. Але пры такім графіку выхадныя выпадаюць на розныя дні тыдня: то на панядзелак, то на сераду, то на пятніцу. Гэта не задавальняла нашых жанчын, і з 1969 года ў нас крыху іншы графік: адзіны выхадны дзень для ўсіх работніц — нядзеля, а другі — па графіку.

Чарговы адпачынак для ўсіх работніц агульны: ён прыпадае на летнія месяцы. Жанчыны задаволены, але ёсць мінус — некаторыя вытворчыя страты, бо абсталяванне нейкі час прастойвае. Нас за гэта крытыкуюць. Але хацеў бы сказаць вось што: новыя эканамічныя ўмовы даюць магчымасць рабіць тое, што мы робім. Атрымаўшы планавыя заданні на пяцігодку, кіраўніцтва камбіната, на маю думку, павінна мець права маневраваць, і калі мы, напрыклад, зрабілі летнія ме-

сяцы агульнымі месяцамі адпачынку для ўсіх работніц, дык гэта наша ўнутраная справа. Важна толькі, каб наша мерапрыемства не адбівалася на выкананні планавых заданняў, на выкарыстанні рэзерваў вытворчасці, каб мы давалі дзяржаве і народу прадукцыю высокай якасці, высока неслі сцяг сацыялістычнага спаборніцтва.

Але і арганізацыя працы яшчэ не ўсё. Трэба зрабіць лёгкую прамысловасць сапраўды лёгкай. Пакуль што ўмовы працы ткачы такія, што яна выходзіць на пенсію ў 50 год, а не ў 55. І ўсё ж галоўная задача ў цэлым па краіне заключаецца ў тым, каб даць тэкстыльнай прамысловасці новае абсталяванне, новыя станкі і машыны, зручныя і разумныя, якія возмуць на свае плечы асноўны цяжар працы тэкстыльшчыцы. Мадэрнізацыя абсталявання паступова ажыццяўляецца, станочны парк тэкстыльных прадпрыемстваў з цягам часу цалкам абновіцца, і ў гэтым — залог здароўя нашых працаўніц.

— Цікава было б даведацца, што робяць на камбінаце для паляпшэння быту работніц. Як ажыццяўляецца сацыяльнае забеспячэнне?

— Тут шырокае кола пытанняў — ад кватэрных умоў да адпачынку ў выхадныя дні. Спачатку пра кватэры. У 1970 годзе 32 сям'і атрымалі новае жыллё. Будзецца за сродкі камбіната новы 92-кватэрны дом. Калі яго ўвядуць у эксплуатацыю, кватэрная праблема на камбінаце будзе ў асноўным вырашана.

Ёсць у нас і інтэрнат на чатырыста месц, чатыры дзіцячыя ўстановы на 665 месц. У летні сезон 1970 года ў піянерскіх лагерах адпачылі 565 дзяцей нашых работніц, 300 дзяцей пабывалі на дачах, 254 работніцы адпачывалі ў санаторыях, дамах адпачынку і на турбазах. У нас ёсць свой прафілакторый, дзе кожны год адпачывае 438 чалавек. Дзейнічае ён круглы год.

Горш абстаецца справа з падсобнымі памяшканнямі, але ў намётках на будучую пяцігодку запланавана рэканструкцыя камбіната. Больш будзе душавых, пакояў адпачынку, чырвоных куткоў і г. д.

— І апошняе пытанне, Юрый Фёдаравіч. Нягледзячы на ўсе цяжкасці, аб'ектыўныя і суб'ектыўныя, ваш калектыв, безумоўна, уключыўся ў спаборніцтва за дастойную сустрэчу чарговага XXIV з'езда партыі. Што робіцца, каб сустрэць з'езд як мае быць?

— Мы абавязаліся даць да адкрыцця з'езда 41 тысячу метраў тканін звыш плана, павысіць прадукцыйнасць працы на 6,5%. У нас распрацавана новая форма сацыялістычнага спаборніцтва — «эстафета працоўных спраў». Сутнасць яе ў тым, што працоўныя поспехі той ці іншай работніцы падхопліваюць усе. Спаборніцтва ўжо выявіла лепшых людзей камбіната, сярод іх ткачы Я. А. Філіпава, В. А. Саламаха, С. Д. Вежнавец, прадзільшчыцы В. М. Бесман, Е. Н. Хаткоўская, Е. Г. Салаўёва, В. А. Харошка, Л. І. Паталей.

...Так жыве адно са старэйшых прадпрыемстваў нашай беларускай сталіцы, прадпрыемства, да якога ў нас, жанчын, ёсць свой асаблівы інтарэс і рахунак.

НОВЫЯ КНІГІ

Лясныя песні. Зборнік з'яўляецца першай спробай сабраць і сістэматызаваць па жанрах, тэмах і матывах паэтычную творчасць беларускіх партызан — паэтычных дзеячых ваенных год, якія ствараліся па гарацкіх слядах баявых падзей. Сапраўдныя імёны многіх аўтараў да гэтага часу невядомы, бо людзі вымушаны былі ва ўмовах падполля хаваць сваё прозвішча. Нягледзячы на здольных паэтаў загінула ў бітвах з ворагам. Змешчаныя ў зборніку творы захаваны ў тым выглядзе, у якім упершыню з'явіліся ў друку.

МАКСІМ ТАНК

Максім Танк. Лісткі календара. Гэта — фрагменты дзённікаў, якія паэт вёў на працягу 1935—1939 гадоў. Гэта — расказ пра тое, што давалася яму пабачыць на свае вочы і перажыць, пра падзеі, у якіх яму давалася ўдзельнічаць, пра выдатных дзеячаў літаратуры і мастацтва.

Галіна Васілеўская. Я еду на вярблюдзе. Герой апавесці — дванаццацігадовы мінскі школьнік Міколка Паўлаў, які за час падарожжа ў Егіпет, дзе яго бацька працуе на будаўніцтве Асуанскай пламіны, шмат пабачыў, пачуў і перажыў.

Як выглядаюць муміі? Чаму ў Асуане, дзе пяцьдзесят год не было дажджоў, над Нілам з'яе вясёлка? Чаму тут, дзе такая спёка, жанчыны ходзяць у чорным адзенні, а мужчыны ў белым? Што такое скарабей? Што такое ўшэбці? Пра гэта і яшчэ пра многае іншае даведаюцца рэбяткі, прачытаўшы кніжку.

Браніслаў Спрычан. Рысы твару. Паэт, верны тэме рабочага класа, у новай кнізе славіць гераічную працу сваіх сучаснікаў, перадае іх думкі, перажыванні.

ПАД СТАРОЙ ЛІПАЙ

Алесь ШЛЕГ

Апавяданне

Валерка зірнуў на чорны замок, што блішчаў на дзвярах сенцаў, і настрой у яго адразу пагоршаў. Ён злосна цыркнуў слінай на матыля, што апусціўся на траву ля яго ног, і ўстаў з лаўкі, укапанай ля плота. Падхапіў з зямлі і кінуў на лаўку спартыўную сумку, якую браў з сабой у Нароўлю, і ад няма чаго рабіць палез па рыпучых драбінах на гарышча.

Трошкі пастаяў, прывыкаючы да змроку, ступіў да голага металічнага ложка, на якім некалі спала маці. Націснуў далонню на цёплую панцырную сетку і з сумам прыгадаў, як мачыха месяц назад зайшла да яго ў пакойчык, дзе ён спаў на мяккай канапцы, і сказала, што ад яго, Валеркавага, спання ў канапцы завяліся клапы, якіх не вытруціш ніякай трасцай. Кусаючы ад крыўды губы, ён згроб з канапкі сваю пасцель і пачаў масціцца пад сталом... Успомніўшы той выпадак, Валерка цяжка ўздыхнуў і толькі цяпер адчуў, што ад угрэтага сонцам шыферу на гарышчы няма чым дыхаць. Ён вылез на крыты руберойдам дах сенцаў, спусціўся па ім і сеў на драбінах, бо тут якраз быў цень, што падаў ад старой ліпы.

Тады, калі ляжаў пад сталом, таксама быў цень ад ліпы. Галіны яе кранаў вецер, і цень ад іх увесь час поўзаў па яго твары. А ён ляжаў з адкрытымі вачыма, глядзеў на пляму месячнага святла на пустой канапцы і ўспамінаў маці. Выразна бачыў яе белы твар, чуў, як яе шэрыя губы шэпчаць яму апошнія словы: «Ты, сыноч, чамусьці ўсё адзін і адзін. Нядобра так. Шукай сабе сяброў, не будзь адзіночкі...» У глыбока запалых вачах яе быў невычэрпны смутак. Русая пасмачка на бліскучым лобе ад лёгкага ветрыку варушылася, замінала ёй глядзець на яго, і ў яе не хапала сілы падняць руку і адкінуць убок пасмачку. Гэта пасмачка варушылася ад ветру на яе жоў-

тым лобе і тады, калі яна ляжала ў труне. Рысы яе твару былі нязвыкла вострыя і часам здаваліся зусім незнаёмымі. Сплаканымі вачыма ён глядзеў на яе кароткія, з бліскучымі сінімі пазногцямі пальцы, якімі яна яшчэ нядаўна трымала іголку, зашываючы яго разадраныя па жывому штаны, і ніяк не мог даць веры, што гэтыя пальцы, рукі ўжо нежывыя, мёртвыя. Не верылася, што маці пакінула яго назаўсёды, і там, ля яміны, вакол якой тоўпіліся знаёмыя і незнаёмыя людзі. І толькі тады, калі валасатыя рукі магільшчыкаў закрылі чырвонае вечка труны, ён скалануўся ад жаху, раптам зразумеўшы, што ўжо ніколі не ўбачыць маці. І калі пачуліся гулкія ўдары малаткоў, яму здалася, што гэта ў яго галаву магільшчыкі забіваюць бліскучыя цвікі. Ён дзіка закрычаў, кінуўся да труны, але ногі раз'ехаліся ў пяску, ён пахіснуўся і паваліўся...

Бразгаючы ланцугом, забрахаў суседскі сабака. Валерка схамінуўся, працёр вочы і спусціўся па драбінах на некалькі прыступак ніжэй. Цяпер ён зноў быў у ценю, што падаў ад старой ліпы. Колькі Валерка сябе памятае, ліпа заўсёды была такая вольная і высачэзная і старая. Пад гэтай ліпай маці вешала яму на ўкапаных бацькам слупах гамак, і ён часта ляжаў у ім з кніжкай. Як не стала маці, аддаў гамак суседскай Верцы, глухой і нямой дзяўчынцы, якая была адзіным чулым сябрам на ўсёй вуліцы, бо з хлапчукамі ў яго дружбы не атрымалася. Яны дражнілі яго «Чапляй» і чамусьці заўсёды лезлі біцца.

Гледзячы на чорна-жоўтага чмяля, што гуў на вялізным, падобным на сподачак рамонку, Валерка прыгадаў, як яны лазілі з Веркай па чужых дварах і, калоцячыся ад страху, рвалі кветкі. Але ісці з ім на могілкі, каб пакласці кветкі ля матчынай драўлянай пірамідкі, Верка чамусьці баялася і чакала яго за агароджай. Потым Верку бацькі раптам адправілі да родзічаў у Мінск, і яна не вярнулася назад, бо засталася ў нейкай спецыяльнай школе. Давялося тады аднаму лазіць па кветкі, а раніцай, замест таго, каб ісці ў школу, уцякаць на могілкі. Ставіў яркія астры ў шклянны слоік, садзіўся на засыпаную бярозавымі пятакамі зямлю і застываў у нерухомаści. З жоўта-зялёнага гушчару, нібы з каляровага экрана кіно, наплываў на яго ўсмяшлівы твар маці, чуваць быў яе ціхі, ласкавы голас. Часам ён нават уздыгваў ад гэтага голасу, але, працёршы вочы, бачыў толькі выпачку зямлі і драўляную пірамідку над ёй. Тады падсоўваў да сябе партфель, выцягваў альбом, каробку дванаццаціколерных алоўкаў і, адчуваючы, як ад шчымлівай тугі замірае

сэрца, маляваў матчыну магілу, пахіленыя крыжы, самотную бярозу і ружовае воблачка, што нерухома вісела над ёй. Душой адчуваў самыя тонкія адценні фарбаў, схопліваў, млеючы ад захаплення, дзівосную зменлівасць сонечнага асвятлення, лавіў вухам шматгранную цішыню, якая мякка ўпляталася ў каляровую шчодрасць могілак, была з ёй адным цэлым. Але калі заканчваў малюнак і дзіўная, хвалючая ўзнёсласць некуды знікала, ён ледзь не плакаў ад роспачы, ужо іншымі вачыма разглядаючы сваю работу. З апушчанай галавой ішоў дахаты і ўпарта даводзіў сам сабе, што не трэба адступацца, і тады здзейсніцца яго мара—ён намалюе вялізную карціну, на якой маці, як жывая, седзячы на ганку, вышывае на зрэбным палатне яркія ружы.

Але на ганку разам з бацькам сустракаў яго класны кіраўнік, і пачыналася доўгая гаворка пра неабходнасць вучобы ў школе. Іншы раз замест гаворкі бацька здымаў з цвіка тоўстую, шырокую папругу. Папруга агнём абпальвала цела, а ён, сцяўшы зубы, глядзеў на жоўтую плямку сонца, што блішчала на бацькавым чаравіку. Ад кожнага ўдару сонечная плямка саслізгвала на падлогу і расплывалася перад вачыма...

Па вуліцы, пазвоньваючы пустымі пляшкамі, праехаў на веласіпедзе чалавек у старым карычневым капелюшы з абвіслымі беражамі. З сумам глядзячы ўслед, Валерка нагадаў, як бацька, прыйшоўшы дадому, адчыніў дзверы, хіснуўся і ўпаў на канапу. Лежачы на спіне, ён хрыпата паўтараў: «Гэта канец... Калі так будзе далей—гэта канец». Пасля таго зімовага вечара ўжо больш не прыязджала па яго службовая «Волга», не прыходзіла больш домработніца. Бацьку звольнілі з кіруючай пасады, але потым усё наладзілася, ён стаў працаваць інжынерам на заводзе. Не патыхала болей ад яго гарэлкай, не браўся ён за сваю тоўстую і шырокую папругу. Утульна і добра стала разам з ім вечарамі: бацька чытаў, а ён, Валерка, з натхненнем маляваў акварэллю то блакітную рачулку, што знікала ўдалечы, то сумны твар Веркі, а пасля на паперы абавязкова з'яўляўся імклівы цягнік...

Цень ад старой ліпы споўз ніжэй, і сонца няскерпа сляпіла вочы. Валерка запліўчыў іх і ўбачыў перад сабой фіялетавую цемру, якая паступова святлела, рабілася аранжавай. Міжволі падумаўшы, як цяжка перадаць адценні гэтых колераў фарбамі, вобмацкам, не адкрываючы вачэй, спусціўся па драбінах. Цень ад ліпы ўпаў на яго твар, і ад раптоўнай густой чарнаты яму зрабілася нават крыху жудасна. Ён расплюшчыў вочы і ўбачыў на плоце блакітны сарафан мачыхі.

Не зводзячы з гэтага сарафана позірку, ён раптам да драбіны нагадаў той зімовы надвечорак, які сваёй неспадзяванай навізнай перакуліў дагары нагамі яго жытку. Ён сядзеў, прыхіліўшыся да цёплай кафельнай грубкі, услухоўваўся ў працяглыя стогны ветру за цёмнымі шыбамі і чамусьці ўспамінаў тое далёкае лета, калі гушкаў Верку ў гамаку. Яна бязгучна смяялася і ўвесь час папраўляла сукенку, якая надзімалася ад паветра, агаляючы вышэй каленяў загарэлыя ножкі. Спалохана ўздрыгнуў, пачуўшы, як ляпнулі дзверы веранды, торапка закрыў альбом і схпіўся за падручнік па алгебры.

Пачуўся вяслы голас бацькі і стрыманы жаночы смех, які прагучаў, як раптоўны званок на ўрок. Дзверы адчыніліся, і ён убачыў высокую светлавалосую жанчыну, а з-за яе спіны, някавата пакашліваючы ў кулак, пазіраў бацька. Светла-сіняе плацце прыгожа сядзела на незнаёмай. Між грудзей пабліскаў цёмна-залацісты кулон, ланцужок прамяніўся на белай шыі. Адразу чамусьці падумалася, што незнаёмая на шмат гадоў маладзейшая за бацьку. Са здзіўленнем глядзячы на жанчыну, раптам адчуў нейкую нядобрую трывогу. Гэта трывога імгненна ператварылася ў жорсткую непрыязнасць, як толькі бацька наўмысна бадзёрым голасам сказаў:

— Валера, знаёмся. Гэта—Ірына Міхайлаўна... Кхе-кх!.. Яна будзе нашай гаспадыняй...

На вішні ўсцалі між сабой бойку крыклівыя вераб'і. Кот Барс, выслізнуўшы з-пад ганка, шуснуў да нахіленай над плотам галіны і пачаў красціся па ёй. Назіраючы за ім, Валерка міжволі ўявіў сабе, як, бездапаможна адкрываючы жоўтыя дзюбкі, жаласна ціўкаюць у падстрэшы асірацелыя птушаняты. Ён сарваў з нагі запыленую сандалету і шпурнуў у зялёны гушчар. Вераб'і, прашыўшы залацістае воблачка пылу, шыбанулі ў сад.

Гледзячы на сваю босую нагу, Валерка ўспомніў, што сандалеты два месяцы назад яны куплялі разам з мачы-

хай. Але ён так ім даў чосу, што цяпер ніякая майстэрня не возьме ў рамонт. Яна купляла яму і гэтыя во штаны, якія падраў у Нароўлі, калі хадзіў у лес па чарніцы. Валерка паглядзіў пальцамі лапінку на калене і падумаў, што ўвогуле мачыха ніколі і нічога не шкадавала яму. Успомнілася, як хутка пасябраваў з Ірынай Міхайлаўнай пасля яе пераезду да іх. Яны тады часта бегалі па сцяжынках саду, і ўсё навокал аж звінела ад яе шчаслівага смеху. Злавіўшы Валерку, яна прыціскала яго галаву да грудзей, цалавала ў нос, шчокі, і ён чуў, як пад паркалёвым плаццем калацілася яе сэрца.

Пад старой ліпай яны іншы раз расцілалі посцілку, радком клаліся ў ценю і чыталі кожны сваё...

...Дыхнуў вецер, сарваў з плота сарафан мачыхі, і той павольна апусціўся на белыя галовы вярціняў... Потым мачыха стала нібы іншая. Не, знешне нічога не змянілася, але некуды зніклі шчырасць і цеплыня, ад якіх было так светла і хараша. І ўжо зусім рабілася мачыха дзіўная і незразумелая, калі, нешта шыючы, раптам абапрэцца локцямі на «Зінгер» і нават не зварухнецца, засмучана глядзячы ў акно. Потым цяжка ўздыхне, сцісне далонямі шчокі і пачынае спяваць. Ціха і пранікнёна часцей за ўсё выводзіць: «Калі я цябе прыдумала, будзь такім, як я хачу». І чамусьці радок «будзь такім, як я хачу» прадэкламуе выразна, з нейкім тужлівым роздумам.

І толькі калі прыходзіла Зоя Адольфаўна, яе сяброўка, мачыха адразу весялела. Неяк, седзячы за кніжкай, Валерка міжволі падслухаў іх размову, бо дзверы ў спальню не былі зачынены.

— Мяне раздражняе яго сляпая вера ў маю вернасць, яна мне здаецца звычайнай абыякавасцю,—усхвалявана гаварыла мачыха.—Разумееш, Зоя, я яшчэ ні разу не адчувала з яго боку рэўнасці, я нібы не існую для яго. Каб жа сказаць, што я недарэка якая, дык тады—зразумела. А то... А тут яшчэ гэтыя бясконцыя камандзіроўкі яго! Каб не Валерка, дык ад адзіноты—і гэта ў мае гды!—можна звар'яецца!

Далей пачуць не ўдалося, бо мачыха шчыльна прычыніла дзверы.

Адразу перад вачыма ўзнік няголены, стомлены бацька. Вярнуўшыся з камандзіроўкі, ён ціха пытаецца, як яны тут жылі, куды хадзіла Ірына Міхайлаўна ў госці. Пачуўшы звычайнае «добра, нікуды», горбіў спіну і збянтэжана адварочваўся. Што тут ні кажы, але бацька, відаць, надта хвалюецца за Ірыну Міхайлаўну, і яна дарэмна кажа, што ён абыякавы да яе... Падумаўшы так, зноў узяўся за кніжку, а калі нарэшце дачытаў яе, стрэлкі на гадзінніку паказвалі палову першай ночы. Усунуўшы ногі ў шлёпанцы, асцярожна, каб не разбудзіць мачыху, адчыніў дзверы сенцаў. Над нерухомым садамі вісела яркая поўня, і ўсё навокал, працягае мясячным святлом, здавалася выразаным з серабрыстай бляхі. На сцяжынцы, што вяла ў сад, яркімі сінімі зоркамі гарэлі дробныя дручкі шкла.

Ледзь толькі сышоў з ганка, як пачуў ціхі, знаёмы смех. Пад старой ліпай стаяў высокі чалавек, на плячах яго блішчэлі пагоны. Валерка ажно адхіснуўся, не верачы сваім вачам. Перагнуўшы мачыху на руцэ, незнаёмы цалаваў яе бледны ад мясячнага святла твар. Знямеўшы, Валерка з жахам глядзеў на дзве постаці, што нечакана зліліся ў адну, і не мог даць веры, што гэта адбываецца на яве. Яму раптам захацелася закрычаць, каб пераканацца, што гэта не сон, але ў той жа момант пачуў, як спалохана войкнула мачыха, убачыў, як яна адхіснулася ад незнаёмага, і зразумеў, халадзеючы, што ўсё гэта—жорсткая праўда.

Ён кінуўся на ганак, ліхаманкава зашчапіў дзверы і, як сляпы, натыркаючыся на рэчы, пасунуўся ў свой пакой. Кінуўся на канапу і ад крыўды пачаў кусаць ражок падушкі. Пачуўшы, як ляпнулі дзверы на верандзе, увесь напаяўся, здранцвеў.

Увайшла мачыха і, бездапаможна апусціўшы рукі, застыла ля парога. Хаця б яна нічога не гаварыла, не лгала! Адчуўшы раптам да яе сляпую нянавісць, так сціснуў кулакі, што хрумснулі пальцы. А яна стаяла і маўчала. І тады яму нечакана захацелася, каб яна заплакала, заламала сабе рукі і пачала прасіць нічога не гаварыць бацьку. Хіба можна пасля такога маўчаць?! «Нічога, нічога, хай толькі прыедзе бацька, і тады пабачым, як яна загаворыць!»

Але, падумаўшы так, раптам адчуў, што не зможа, не хопіць у яго сілы раскажаць бацьку. Як тут раскажаш, ка-

лі бацька ў апошні час усё часцей і часцей, але так, каб ніхто не бачыў, хапаецца за сэрца. Заспеў жа яго неяк на верандзе, калі той, седзячы з заплісчанымі вачыма ў крэсле, сутаргава драпаў пальцамі грудзі і, кусаючы сціслыя губы, ціха стагнаў.

Усё гэта так, але бацьку не ашукаеш, ён толькі зірне табе ў вочы, і тады хочаш ці не хочаш, а мусіш яму раскажаць усё. А як пра такое раскажаш? І чаму толькі не нарадзіўся глухім і нямым, як Верка?..

Па вуліцы прайшоў перагружаны аўтобус, з вокнаў там і сям вытыркаліся расчыраваныя ад спеку твары дзяцей. Ад аўтобуса паплыло ў двор шэрае воблачка пылу, пакідаючы на зямлі рухомы, ледзь улоўны цень. Валерка правёў гэты цень позіркам, зварухнуўся і ледзь не ўскрыкнуў ад вострага калацця ў знямелай назе. Накульгваючы, паклышаў па сцежцы. Спыніўся, пацёр адседжаную нагу рукамі і, адчуўшы яе звыклую жывую паслухмянасць, сунуў у сандалету, што ляжала на сцежцы. Па дарозе да лаўкі сарваў з вярцінай сарафан мацыхі і закінуў яго на плот. Сапхнуў з лаўкі на траву сваю спартыўную сумку, сеў, паставіў локці на калені і, падпёршы галаву кулакамі, пачаў глядзець на партрэт мацыхі, што некалі намаляваў і ўставіў у празрыстую кішэньку сумкі.

Чамусьці здалася, што мацыха з нямым дакорам глядзіць на яго з партрэта, і Валерка, каб не бачыць яе, нагой перакуліў торбу. Але гэта не дапамагло, бо твар мацыхі, насцярожаны і бледны, якраз такі, што быў у той дзень, калі вярнуўся з камандзіроўкі бацька, раптам паўстаў перад яго вачыма...

Бацька галіўся перад люстэркам, распытваў яго пра навіны, а яна з напружаным тварам, да якога прыклеілася штучная ўсмешка, стаяла побач. «Нешта, сын, выгляд у цябе кепскі, — сказаў бацька, намыльваючы твар. — Відаць, трэба табе з'ездзіць да цёткі ў Нароўлю, сырадою папіць». І калі павярнуўся і ласкава паляпаў яго па плячы, няцярпна захацелася кінуцца яму на шыю і, нічога не тоячы, раскажаць пра ўсё. Валерка нават падаўся ўперад, міжволі пацягнуўся да бацькі рукамі, але, сустрэўшыся з мацыхыным позіркам, у якім застыў невыкрык аб лістасці, спыніўся на месцы.

Некалькі дзён гэты позірк сачыў за кожным яго рухам. Напружанасць і баязлівасць у гэтым позірку раптам саступіла месца прыхаванай, а потым усё больш адкрытай нянавісці, і ён, уцякаючы ад гэтай нянавісці, увесь час бавіўся на вуліцы або ў садзе за маляваннем. Бацька нешта адчуваў, спрабаваў распытаць, але сын, ведаючы, што не здолее зманіць яму, ухіляўся ад размоў.

Праз тыдзень бацька зноў паехаў у камандзіроўку, і Ірына Міхайлаўна адразу павесялела. Стараючыся аднавіць былую дружбу, зрабілася вельмі ўважлівай — сама купіла яму ўсе падручнікі за шосты клас, падарыла чатырохколерную шарыкавую ручку, аб якой ён некалі марыў. Але ён ужо не мог, як некалі, ставіцца да яе, нешта такое абарвалася ў душы, і як ні прымушаў сябе быць ветлівым да яе, так і не змог. І тады яна, відаць, падумаўшы, што ён чакае зручнага выпадку, каб раскажаць бацьку, адгарадзілася ад яго жорсткім маўчаннем, але, не заўсёды вытрымліваючы яго, часам узрываўся злоснай лаянкай.

Так было і ў той вечар, калі яна раптам накрычала на яго, што ён развёў клопоў у каняцы. Пераляжаўшы тую ноч пад сталом, ён раніцой перанёс свае пажыткі на гарышча і стаў спаць на матчыным ложку.

Колькі дзён мацыха рабіла выгляд, што ёй усё гэта абыймава, а потым, не вытрымаўшы, ціскаючы яго ў абдымках, плачучы, пачала прасіць перабрацца ў хату. Але ён, адчуваючы нейкую злосную радасць, вырываўся з яе абдымкаў і ўцёк. Седзячы пад ліпай, даводзіў сабе, што вось хутка прыедзе бацька, і мацыхе хочаш не хочаш прыйдзеца самой раскажаць, чаму ён начуе на гарышчы.

Яна вынесла з гарышча пасцель, замкнуўшы дзверы на маленькі замочак. Ён цвіком адкрыў замок і лёг на голую панцырную сетку. Падкурчыўшы ногі да падбароддзя, са скрухай думаў, які ён адзінокі, няшчасны і нікому не патрэбны.

Шкадуючы сябе, прыслухоўваючыся, як шкрабае ў цемры мыш, ён са слязьмі падумаў, што заставацца яму ў гэтым доме нельга і, відаць, трэба, сеўшы на таварняк, уцячы да цёткі ў Нароўлю. Там недзе плёхае ў берагі шырокая Прыпяць, а па начах чутны далёкія і самотныя гудкі параходаў. Ляжаць бы цяпер у цётчыным хляве на шорсткім духмяным сене і слухаць, як, ціха хрумстаючы,

санліва жуе сваю жвачку пярэстая карова, як жахліва стогне, палохаючы ноч, нябачны ў цемры пугач. А сонечнай раніцай, вылецеўшы басаноў на халаднавата-росны поплаў, смеючыся ад нейкай дзіўнай радасці, што распірае грудзі, загалёкаць штомоцы, а потым слухаць, як доўга і старанна адгукваецца зялёная далеч, над якой, разгарнуўшы крылы, плывуць буслы, тыя самыя буслы, што, кажуць, усім прыносяць шчасце...

Раніцай мацыха моўчкі паклала перад ім білет у Нароўлю, выйшла ў суседні пакой, а потым вярнулася з гэтай во спартыўнай торбай, што ляжыць на траве...

Ад доўгага і нерухомага сядзення забалела спіна. Валерка выпрастаўся, з асалодай пацягнуўся і адразу зажмурыўся ад яркага сонечнага зайчыка, якога пускала яму ў твар люстэрка вады, што ледзь-ледзь пагойдвалася ў цынкавых ночвах. Прагна гледзячы на гэтыя ночвы, у якіх плавала сонца, Валерка аблізаў засмаглыя губы і, на хаду здымаючы кашулю, узрадавана падаўся да вады. Кінуўшы кашулю на галіну яблыні, падумаў, што дажджавую ваду назбірала сабе мыць галаву Ірына Міхайлаўна, і ў нерашучасці затаптаўся на месцы. Вада так прывабна зіхацела... Ён ужо нахіліўся над ночвамі, але, уздыхнуўшы, устрымаўся ад спакусы. Старанна згробшы з паверхні вады сонца, заміраючы ад асалоды, пляснуў гэтым сонцам сабе ў твар. Адчуваючы на губах саланаваты смак поту, зноў зачэрпнуў і, выліўшы ваду на спіну, ажно застэгнаў ад задавальнення. І чым больш старанна мыў твар, грудзі і рукі, тым усё больш неакрэсленымі, нязначнымі і далёкімі здаліся яму ўсе тыя крыўды, што яшчэ колькі часу назад так упарта вылузваліся з успамінаў. Валерка ажно застыў на месцы, уражаны гэтым дзіўным пачуццём і не хочучы верыць у яго. Нагнаўшы на твар змрочнасць, паспрабаваў настроіць сябе на былы лад, але, як ні намагаўся, тая ранейшая непрымірымасць да мацыхі чамусьці ўжо не прыходзіла.

На вуліцы пранізліва заскавыталі тармазы машыны. Валерка ўздрыгнуў, далонню правёў па мокрым твары і зірнуў за вугал. Ля веснічак стаяла блакітная «Волга» з чорнымі шашачкамі на баку. З яе выйшла Ірына Міхайлаўна, звыкла абцягнула спадніцу і нешта коратка сказала шафёру. Пакінуўшы веснічкі незачыненымі, яна торапка ўвайшла ў двор. Валерка бачыў, як мацыха быццам спатыкнулася, згледзеўшы на траве яго сумку. Яна пачала разгублена азірацца па баках, і ён, прыгладжваючы далонню мокрую валасы, выйшаў з-за вугла.

— Ой! Валерка! — схаплася за шчокі Ірына Міхайлаўна. — Прыехаў?

— Добры дзень, — сказаў ён і, вінавата ўсміхнуўшыся, першым падаў руку. — А я тут чакаю, чакаю, а вас усё няма і няма...

— Добра, што ты прыехаў, — ціха сказала яна, і ён убачыў, як на вачах яе заблішчалі раптоўныя слёзы. — Хадзем у хату.

Яны ўвайшлі ў спальню, і Валерку адразу кінуліся ў вочы тры чамаданы, што стаялі ля ложка. Ад нядобрага прадчування ў яго перахапіла дыханне, нейкімі непаслухмянымі і слабымі зрабіліся ногі.

— Вось і ўсё, Валера. Я пакідаю вас... — даляцеў да яго голас Ірыны Міхайлаўны. — Не магу я так, не магу...

Ён марудна павярнуўся да яе і ўбачыў, як, закрывшы насоўкай твар, яна знясілена ўпала ў крэсла.

— Там... на сталі... канверт... Я бацьку ўсё напісала... — калоцячыся ад плачу, з цяжкасцю сказала яна. — У цябе на канале ляжаць грошы і пучэўка ў п'янерлагер... Ты ўжо запазніўся на два дні. Сёння едзь... Рэчы твае я сабрала... Думала, не ўбачу цябе...

На вуліцы праз роўныя прамежкі трывожна засігналі таксіст. Цокаў, балюча аддаючыся ў вушах, гадзіннік на сцяне. Рэзаль вочы, бязлітасна сляпілі зіхатлівыя ад сонца замочки і спражкі на чамаданах. Не адводзячы ад іх позірку, адчуваючы, як раптам шалёна закалацілася сэрца, Валерка каўтнуў ротам паветра і пасунуўся да дзвярэй. Спатыкнуўся аб парог, замёр і раптам рашуча раскінуў рукі:

— Не пушчу-у!

Яна скаланулася ад гэтага крыку, усяхапілася з крэсла і спалоханымі вачыма зірнула на яго. А ён нечакана сарваўся з месца, рынуўся да стала і схпіў тоўсты канверт. Папера не паддавалася, ён штомоцы тузануў яе збялелымі пальцамі, рвучы на дробныя кавалкі, і яны белымі матылямі мякка асядалі ля яго ног...

Валянціна Уладзімірава ў новым фільме «Шчаслівы чалавек» (вытворчасць кінастудыі «Беларусьфільм»).

ВАЛЯНЦІНА УЛАДЗІМІРАВА

Калі вы пачнеце перабіраць у памяці ўсе фільмы апошніх гадоў з удзелам Валянціны Уладзіміравай, то перад вамі пройдзе цэлая галерэя жанчын з рознымі характарамі, з цяжкім лёсам. Больш дваццаці ролей сыграла ў кіно актрыса, і ў кожнай з іх часцінка яе душы, часцінка жыцця. Асабліва праўдзівыя ў выкананні Уладзіміравай жанчыны-сялянкі. Гэта і зразумела: актрыса нарадзілася і вырасла ў вёсцы, ёй вельмі добра знаёмы вясковы быт, мова, сялянская праца. Ёй нічога не трэба выдумляць, паводзіны яе гераінь — гэта творчае абагульненне ўсяго, што бачыла і перажыла сама актрыса.

Першымі «універсітэтамі» Валянціны Уладзіміравай былі страшэнныя гады фашысцкай акупацыі, калі дзяўчынка хавалася ад гітлераўцаў, каб не вывезлі ў Германію. Пасля вайны Валя цвёрда вырашае стаць эканамістам, заканчвае ў Харкаве два курсы інжынерна-эканамічнага інстытута, але ў

1950 годзе цяга да тэатра і сцэны перамагла ўсё, і яна едзе ў Маскву. У 1955 годзе на выдатна заканчвае Усесаюзны дзяржаўны інстытут кінематаграфіі, творчую майстэрню прафесараў В. Рыжовай і Б. Бібікава.

Шлях Валянціны Уладзіміравай у кіно пачаўся ў павільёне выдатнага кінарэжысёра і драматурга А. П. Даўжэнкі. Ішоў 1956 год. Аляксандр Пятровіч працаваў над сваім апошнім фільмам «Пазма аб моры». Былі запрошаныя акцёры, у тым ліку і маладая Валянціна Уладзімірава. Скончыў фільм Аляксандр Даўжэнка не паспеў. Пазней работу над фільмам завяршыла яго жонка Юлія Сонцава. «Гэта былі мае лепшыя гады, — успамінае Уладзімірава, — я працавала непасрэдна пад кіраўніцтвам Аляксандра Пятровіча Даўжэнкі».

Творчы рэпертуар актрысы год ад году папаўняецца новымі і новымі ролямі. Гэта — Кацярына Іванаўна («Усё пачынаецца з дарогі»), Насця («Лю-

бушка»), Аўдоцця («Простая гісторыя»), Таісія Гаўрылаўна («Скачок на святанні»), цёця Паша («Самы павольны поезд»), Зінаіда Гаўрылаўна («Гэта здарылася ў міліцыі»), Паліна Коршыкава («Старшыня»), Мотра («Сумка, поўная сэрцаў») і многія іншыя.

Нават невялікія ролі, якія выконвае Валянціна Уладзімірава ў кіно, — гэта яркія, дасканалыя мініяцюры. Вось чаму так памятаюць і любяць глядачы яе Лізу ў фільме «Жанчыны», буфетчыцу Марыю Агафонаўну з карціны «Не забудзь, станцыя Лугавая», маці Віктара Чарнышова з кінастужкі «Тры дні Віктара Чарнышова». Запомнілася актрыса і ў кінастужках «Лёс Марыны», «Вясна на Одэры», «Аўдоцця Паўлаўна».

Вялікую і складаную ролю сыграла Валянціна Уладзімірава ў кінакарціне «Вірынея», пастаўленай рэжысёрам Уладзімірам Феціным па матывах аднайменнай аповесці Лідзіі Сейфулінай.

— Мая гераіня ў гэтым фільме, — гаворыць актрыса, — як бы антыпод Вірынеі. Анісія — чалавек, які нясе ў сабе філасофію сярэдняга і заможнага сялянства. Для яе варожасць і незразумеласць ўсё тое, за што змагаюцца Вірынея і Павел Суслаў, у ёй моцна засеў прыватнаўласніцкі пачатак. Анісія — гэта, з другога боку, вельмі цікавы жаночы характар, цудоўна вылеплены ў аповесці Сейфулінай...

Калі артыст даражыць праўдай, то для яго няма маленькіх, нецікавых ролей. Прывабны народны гумар, чулую сур'ёзнасць, душэўную чысціню і яшчэ мноства адценняў знаходзіць Валянціна Уладзімірава нават у эпізодычных ролях. Новае пацвярджэнне гэтаму — вобраз Маславай, які стварыла актрыса ў новай беларускай мастацкай кінакарціне «Шчаслівы чалавек». Гэта фільм пра нашага маладога сучасніка. Паставіў яго рэжысёр Ігар Дабралюбаў па сцэнарыі Фёдора Конева.

ПАД БЕЛЫМ ЯВАРАМ

Паэты часта самі характарызуюць сваю песню, вызначаюць яе змест і кірунак. Вершы або песні аб песнях называюцца паэтычнымі дэкларацыямі. Такого роду вершам і адкрываецца зборнік Ніны Тарас «Пад белым яварам».

Мая ціхая песня дубраўная,
Не святочная,
Не былінная,
З росных травак-былінак
сабраная,

Медунічная
І палынная...

...Як валожка ў снім вяночку,
Кропля светлая ў ручаёчку,
Ты праўдзівае
І пашчотнае,
Слова матчына ў кожным
радочку.

Ціхая, сціплая песня яе, аднак, мае сваю непаўторную адметнасць, сваё аблічча. Яна добра чутна ў шматгалосым хоры беларускіх паэтаў.

Найпершай крыніцай творчасці для паэта, як вядома, з'яўляецца яго ўласная біяграфія, уражанні маленства, справы і думы таго асяроддзя, дзе ён нарадзіўся і вырас. Радзіма Ніны Тарас і яе песні — маляўнічая Навагрудчына, былая Заходняя Беларусь, мясціны ля возера Свіцязь. Ёй, сялянскай дзяўчыне, пашчасціла вучыцца ў адзінай тады беларускай гімназіі ў старажытнай Вільні, пачынаць свой творчы шлях там, дзе гучала беларускае слова Я. Купалы, Я. Коласа, Цёткі, дзе ў гэты ж час набірала моцы крылатая песня М. Танка, В. Таўлая.

Ніна Тарас была ў гушчы грамадска-палітычнага і культурнага жыцця тагачаснай Заходняй Беларусі. Яе вершы пачалі з'яўляцца ў прагрэсіўным беларускім друку з 1936 г. і былі напоўнены думай аб нялёгкай долі жанчыны-сялянкі ва ўмовах акупацыйнага рэжыму, аб лёсе тых, хто за кратамі турмы.

Эх, мая доля, доля дзяўчыны, —
Цяжка застацца адной!..
Помню — любіла, казаў:
«Не пакіну...»

Арыштавалі вясной.

Ідэі ўз'яднання і барацьбы за вызваленне з-пад улады пілсудчыкаў выказваліся ў яе вершах па-свойму — праз горкі сялянскі побыт, словамі тугі і спачування тым, хто рашуча змагаецца. Першы зборнік Ніны Тарас «На ўсход ідуць...» (1940) выйшаў ужо ў Мінску: ён стаў прыкметнай з'явай у паэзіі вызваленнага заходнебеларускага краю, засведчыў, побач з творамі іншых паэтаў, глыбокую, арганічную сувязь гэтых дзвюх плыней нашай паэзіі — усходняй і заходняй. У далейшым песня Ніны Та-

рас гучала ў дружнай сям'і беларускіх савецкіх паэтаў.

Пасляваенны перыяд сваёй творчасці Ніна Тарас пачала з вершаў «Мой сад», «Збудуем дом», у якіх адчуваўся подых аднаўлення. Некалькі добрых вершаў напісала яна і для дзяцей (зборнік «Казкі пра абавязкі»).

Вельмі шчыры і прачулы верш прысвяціла паэтэса бацьку («У белай палаце»), дзе непарыўна з'яднаны грамадскія і асабістыя матывы. Хвалюе верш памяці В. Таўлая, мужанага барацьбіта і паплечніка ў паэзіі:

Дружа бунтарны, ты снішся
мне часта-часта —

ЭКРАНЫ

Кадр з кінафільма «Кароль Лір».

Кадр з кінафільма «Расплата».

Шэкспір... Гісторыя крочыць гіганцкімі крокамі, змяняецца аблічча планеты, а людзям усё яшчэ патрэбна тое, што стварыў паэт, аддалены ад нас некалькімі стагоддзямі. Нядаўна рэжысёр Грыгорый Козінцаў закончыў на кінастудыі «Ленфільм» экранізацыю шэкспіраўскай драмы «Кароль Лір». У бескампраміснай стыцы на экране — нізасць і высакароднасць, каханне і нянавісць, здрадніцтва і вернасць...

У ролі караля Ліра здымаўся заслужаны артыст Эстонскай ССР Юры Ярвет, добра вядомы глядачам па кінастужках «Малочнік з Мяэюла», «Дзяўчына ў чорным», «Венская паштовая марка», «Мёртвы сезон» і іншых.

У галоўных ролях заняты таксама Данатас Баніёніс, Уладзімір Емяльянаў, Карл Себрыс, Галіна Волчак, Эльза Радзінь, Алег Даль, Валянціна Шэндрыкава.

* *

Новую шырокаэкранную мастацкую кінастужку «Расплата» выпусціла кінастудыя «Масфільм». Аўтар сцэнарыя Анатоль Сафронаў, рэжысёр-па-

То ў Афрыцы краты пілуеш,
то мчышся у бой...
А я затужыла.
Самотнай парою не раз так
Іду на спатканне і гутару
ціха з табой...

Увогуле матывы страты, непапраўнага гора праходзяць праз усю паэзію Ніны Тарас. І гэта натуральна: паэтэса глыбока перажывае расстанне з блізкімі і дарагімі ёй людзьмі. Яна дакранаецца да самага балючага ў жыцці, да незагойных ран—і гэта ёсць прыкмета сапраўднай, рэалістычнай паэзіі.

Аб пяшчотнай і лёгка ранімай жаночай душы пецца і ў шырокавядомай песні на словы Н. Тарас—

Сонца за хмаркамі ўранні
Скрылася—болей не свеціць.
Што ж ты мне сэрца параніў,
Мой найдарожшы на свеце?

Што ў чалавеку на дне яго душы? Што ён носіць у сабе? Што складае яго найшчырэйшую існасць?—такія пытанні хвалююць паэтэсу. У вершы «Мора» яна гаворыць аб гэтым: Пад сонцам ззяе гладзь

марская,
Блакiтная жывая гладзь,
А што на дне яна хавае,
Пад глыбай водаў не відаць...
...Душа людская—
дно марское..

Аб непапраўных памылках і расчаваннях таксама знойдзем мы ў яе важкія, праўдзівыя радкі (верш «Доўгі дзень раздроблен на хвіліны»).

Ёсць у Ніны Тарас нямала радасных, светлых вершаў. Яны з'яўляюцца тады, калі паэтэса гаворыць пра вялікае і шырокае наша жыццё, пра маленькага касманаўта, пра шчасце

творчасці і чыстага кахання, пра хаставо Свіцязі, пра сапраўдную дружбу паміж людзьмі, пра свой прасторны Мінск.

У вершах Ніны Тарас многа кветак і сонечных праменняў. Хочацца закончыць гэта кароткае слова бадзёрымі, поўнымі надзеі і веры ў жыццё яе радкамі:

Аб шчасці марыцца, калі
Нязгасным бляскам вочы
свецяць...
Яшчэ ў душы не аддзілі
Пачуццяў незабыўных квецці.
Пакуль што лета нам бліжэй,
Ды памятай і гэта, дружа:
Увосень астры даражэй,
Чым сонечнай вясною ружы.

М. БАРСТОК

Ніна ТАРАС

О, як бы хацела ўсё тое,
Што я па зырытку збірала,
Што самае ў сэрцы святое
Высаджвала і гадала,

Не раз палівала, расціла
Тайком ад варожай напасці,
Што ў марях трывожных насіла,—
Адаць для людзей на шчасце.

Ды шчасце яшчэ далёка —
Ад слёз не абсохла планета...
А ў небе ўжо новы рокат —
І бомбы ляцяць над светам.

І бомбы ляцяць з напалмам,
Ляцяць на хаціны і пальмы —
Туды, дзе даліны ў квецці,
Туды, дзе жанчыны і дзеці...

О, песні мае, на прыволле
Па свеце шырокім пльвіце,
Павісніце хмаркай над полем,
Людзей ад бяды засланіце.

Не дайце ўзарвацца сэрцам,
Не дайце ўзарвацца планеце...
Хай сэрца для шчасця б'ецца,
Планета ж цвіце хай дзецям.

Калі абманулі надзеі цябе,
Растаялі, быццам аблогі,
Не траць свае сілы ў пустой барацьбе,
Глянё — шлях прад табой шырокі.

Цябе павядзе ён на вольны прастор —
Далей ад пакут і ад гора...
Так воды часамі з-пад тваёй густой
Правуцца
і трапяць у мора.

Навагодняе пісьмо

Віншую вас, дружа, з Новым годам
У гэты бялюткі снег,
І тую, што з вамі, з вамі — заўсёды,—
Пазнаёмце з ёю мяне.

Расстацца было нам суджана рана —
Разбегліся сцежкі ў гаі...
Быць можа, яна абмывала вам раны
Дзесь у няроўным баі.

Замест мяне ў смагу ваду падавала
Пяшчотнай рукою сваёй.
І вас, і Радзіму ад куль засланяла,—
Супольнае шчасце маё...

І як падзяліць нам гэтае шчасце!..
Я ўдзячна ўсяму, што было:
Яно не дало ў завіруху ўпасці,
Наперад заўжды вяло.

Будзіла надзеі, жывіла сілы,
Свяціла — у цемнаце...
Чаго ж пажадаць вам здалёк, друг мілы!
Хай шчасце вам век цвіце!

17

Кадр з кінафільма «Шлях да сэрца».

станоўшчык Фёдар Філіпаў.

Урач Яўгенія Платава выгадала і выхавала добрага сына. Ён стаў таленавітым інжынерам. Але маці ўсе гады старанна хавала ад Аляксея сваю таямніцу і сваё незабыўнае гора. У гады Вялікай Айчыннай вайны яе муж і бацька Аляксея, Міхаіл, змаладушнічаў і цаной здрадніцтва захаваў сабе жыццё. Радзіма сурова пакарала яго, а затым даравала. Пасля смерці маці Аляксей даведваецца праўду пра бацьку. Пачуццё разгубленасці і трывогі ўрываецца ў яго жыццё. Ці

можа ён цяпер адкрыта глядзець у вочы сябрам, калегам па працы? Ці можна дараваць бацьку тое, што ён зрабіў? У пошуках праўды Аляксей шукае сустрэчы з бацькам, а сустрэўшыся, не знаходзіць у сабе сіл дараваць яму і падаць яму руку. І тады Платаў-старэйшы разумее: за здраду трэба расплачвацца ўсё жыццё...

Псіхалагічна складаны вобраз Міхаіла Платава стварыў акцёр Леанід Кулагін, добра знаёмы глядачам па ролі Лаўрэцага ў фільме «Дваранскае гняздо». У ролі яго сына Аляксея выступае папулярны кінаакцёр Алег Янкоўскі. У іншых ролях заняты Вікторыя Фёдарова, Армен Джыгарханян, Любоў Сокалава, Руфіна Ніфантава, Іван Лапікаў.

...Позняя восень 1941 года. У трох хлопчыкаў выпадкова апынуўся чамадан незнаёмага чалавека. Цікаўныя дзеці адмыкаюць чамадан, а там роўнымі радамі ляжаць патроны і зверху ракетніца.

— Давай разок стрэлім! — прапануе Васыля. І ў неба блакаднага Ленінграда са свістам узні-

маецца ракета, абазначыўшы свой шлях злёным ланцужком агню...

Да спалоханных дзяцей бягуць ваенныя.

Так трое ленинградскіх хлопчукоў знаёмяцца з чэкістамі, становяцца іх сябрамі і памочнікамі ў барацьбе з дыверсантамі, закінутымі ў блакны горада. Аб прыгодах трох сяброў і расказвае новая шырокаэкранная мастацкая кінакарціна «Зялёны ланцужок», пастаўленая рэжысёрам Грыгорыем Аронавым на кінастудыі «Ленфільм» па матывах аднайменнай апавесці Германа Матвеева.

Пра савецкіх вучоных-медыкаў, якія займаюцца перасадкай сэрца, расказвае новая кінастужка «Шлях да сэрца» вытворчасці Кіеўскай кінастудыі імя А. П. Дажэнікі. Аўтар сцэнарыя Юрый Шчарбак, рэжысёр-пастаноўшчык Віктар Іўчанка.

З замежных кінафільмаў глядачы змогуць паглядзець: «Худы і іншыя» (Польшча), «Зоркі Эгера» (Венгрыя), «Цудоўныя часы ў Шпесарце» (ФРГ), «Олівер» (Англія), «Невінаватыя» (Аргенціна).

Р. КРОПЛЯ

ЯНЫ СУСТРЭЛІСЯ

Ад няўцешнага гора, ад слёз яна амаль аслепла. Вось і цяпер Марыя Пятроўна плача. Але гэта слёзы бязмежнай радасці і шчасця...

...Поезд няспынна абстрэльваў і бамбілі фашысцкія самалёты. Вось, нарэшце, канцавая станцыя. Варонеж.

Марыю Пятроўну, цяжка хворую, людзі завялі ў бліжэйшую бальніцу. Яе пяцігадовага сына Лёню ўладкавалі ў дзіцячы дом.

Як толькі скончылася вайна, Марыя Пятроўна пачала шукаць сваё дзіця. Яе спробы не далі выніку. І яна звярнулася ў органы міліцыі.

Але ж Марыя Пятроўна не ведала, куды ўладкавалі хлопчыка, не ведала, па якім прозвішчы зарэгістравалі. Хто ён цяпер — Налімаў ці Дзюбкін... Павел Сямёнавіч Дзюбкін, айчым Леаніда, не памятае важных падрабязнасцей.

Работнікі міліцыі ведаюць, што ўсіх дзяцей, якія былі змешчаны ў той цяжкі час у дзіцячыя дамы, эвакуіравалі ў глыб краіны, далей ад ваеннай віхуры. Гэта ясна. Але пошукі Леаніда ўсё-такі трэба пачынаць з Варонежа.

Амаль тры гады цягнуўся гэты нялёгкі пошук.

Першае паведамленне прыйшло з Варонежскага абласнога аддзела народнай адукацыі. Адказ няўцешны — архівы дзіцячых устаноў ваеннага перыяду не захаваліся. Праверка па абласцях і рэспубліках, куды вывозілі дзіцячыя дамы і асобныя групы дзяцей у перыяд вайны, не дала карысці.

Ды не можа бясследна знікнуць чалавек, няхай сабе і маленькі, бездапаможны! Дзесьці павінны быць звесткі аб ім. Іх трэба знайсці...

Выканком Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесца СССР паведаміў, што ў іх ёсць карткі на Дзюборына Мікалая Мікалаевіча, 1936 года нараджэння, ураджэнца сяла Ілаўкі Варонежскай вобласці, які ў маі 1942 года быў эвакуіраваны ва Удрак-Башаўскі дзіцячы дом Башкірскай АССР.

Год і месца нараджэння, імя па бацьку тыя, што паведаміла Марыя Пятроўна. Але гэта Дзюборын. А шукаюць жа Налімава Леаніда. Можа, айчым Леаніда, уладкоўваючы яго, указаў сваё прозвішча? Зноў гутарка з Паўлам Сямёнавічам. Нарэшце ён успамінае: тады, у спешцы, указаў сваё прозвішча — Дзюбкін.

Можа, варонежскія работнікі, прымаючы хлопчыка, пераблыталі яго імя і прозвішча? Трэба шукаць Дзюборына, іншай зачэпкі няма.

Міліцыя Благанраваўскага раёна паведамляе, што з Варонежа сапраўды прыбывалі дзеці ва Удрак-Башаўскі дзіцячы дом, але яго расфарміравалі ў 1947 годзе і архівы накіравалі ў Міністэрства асветы Башкірскай рэспублікі. А з міністэрства прыйшоў адказ: у архівах звестак пра Дзюборына няма.

Паслалі яшчэ адно запытанне. Міністэрства паведаміла, што Дзюборын у 1951 годзе выходзіўся ў Калтасінскім дзіцячым доме.

У 1951 годзе юнаку споўнілася 16 гадоў, ён павінен быў атрымаць пашпарт і выйсці на самастойную дарогу. Цяпер яшчэ некалькі запытанняў, і мэта будзе дасягнута. Але... дакументы, якія маглі быць на Дзюборына ў Калтасінскім райбюро ЗАГСа, згарэлі.

Усё тое ж міністэрства прысылае новыя дадзеныя: Дзюборын М. М. да 1942 года выходзіўся ў Іваненскім дзіцячым доме для слабаразвітых, мог быць уладкаваны на працу ў індывідуальным парадку, але куды — ім невядома.

Кола замкнулася. Можна, здавалася, на гэтым ставіць кропку. Але Таццяна Васільеўна Жыляева

(цяпер яна на пенсіі), якая вяла пошукі, зноў і зноў вывучае матэрыялы велізарнага тома перапіскі, аналізуе і супастаўляе асобныя дакументы. Нечакана з'явілася думка: а што, каб праверыць па абласцях і рэспубліках Паволжа, якія прылягаюць да Башкірыі?

Неўзабаве з адраснага бюро Волгаградскай вобласці паступіла паведамленне: Дзюборын Мікалай Мікалаевіч, 1936 года нараджэння, ураджэнец сяла Ілаўкі Белгарадскай вобласці, прапісаны па адрасе...

Аднак чаму Белгарадскай, а не Варонежскай? Сумненні развеяліся, варта было толькі зазірнуць у адміністрацыйную кнігу: гэтае сяло адышло з Варонежскай да Белгарадскай вобласці.

Цяпер застаецца высветліць, ці той гэта чалавек, якога шукаюць. Паведамляць Марыі Пятроўне пакуль што рана.

Таццяна Васільеўна разглядае прысланую фотакартку. На ёй малады мужчына з пышнай цёмнай шавялюрай. Ці ён гэта?

...Марыя Пятроўна плача. Але гэта слёзы бясконцай радасці. Праз 29 гадоў яна сустрэлася з адзіным сынам!..

Лукер'я Іванаўна Шарахай піша: «Мой брат Яфім Кудракоў у 1944 годзе загінуў на фронце. Яго жонка з двума дзецьмі жыла ў вёсцы Зяленькава Круглянскага раёна Магілёўскай вобласці. У 1942 годзе з адным малалетнім дзіцем была расстраляна нямецкімі акупантамі. Выпадкова ўцалеў другі яе сын Эдуард, у той час яму было два гады. Эдуарда ўладкавалі ў Круглянскі дзіцячы дом, але памылкова запісалі, што яго прозвішча Кутракоў, па бацьку — Васільевіч. Прашу памагчы мне знайсці пляменніка».

Яшчэ раней Лукер'я Іванаўна звярталася ў Ковельскую міліцыю Валынскай вобласці, па месцы свайго жыхарства. Але спроба кавальчан не ўвянчалася поспехам, і пошукі былі спынены.

Здавалася, можна і адмовіць у просьбе Лукер'і Іванаўны, бо пошукі яе пляменніка праводзіліся, ды і жыве яна не на тэрыторыі нашай рэспублікі. Аднак, незалежна ад гэтых умоўных перашкод, кіраўніцтва МУС БССР даручыла весці гэтую справу маёру М. Б. Крумкачову.

Мікалай Барысавіч, не трацячы часу, запытаў многія ўстановы. Неўзабаве высветлілася, што ў канцы пяцідзесятых гадоў у горадзе Крычаве жыў Кудракоў Эдуард Васільевіч, ураджэнец вёскі Зяленькава Круглянскага раёна. Здаецца, штосьці высвятляецца. Трэба праверыць, ці жылі ў вёсцы Зяленькава грамадзяне з прозвішчам Кудраковы ці Кутраковы? Там ведалі толькі аднаго Эдуарда Кудракова. Мусіць, ён і ёсць пляменнік Лукер'і Іванаўны.

Куды ён выехаў, дзе яго шукаць? Апошнія дадзеныя пра яго прабыванне ў горадзе Крычаве адносяцца да 1957 года. Колькі месцаў можна перамяніць за гэтыя трынаццаць гадоў!

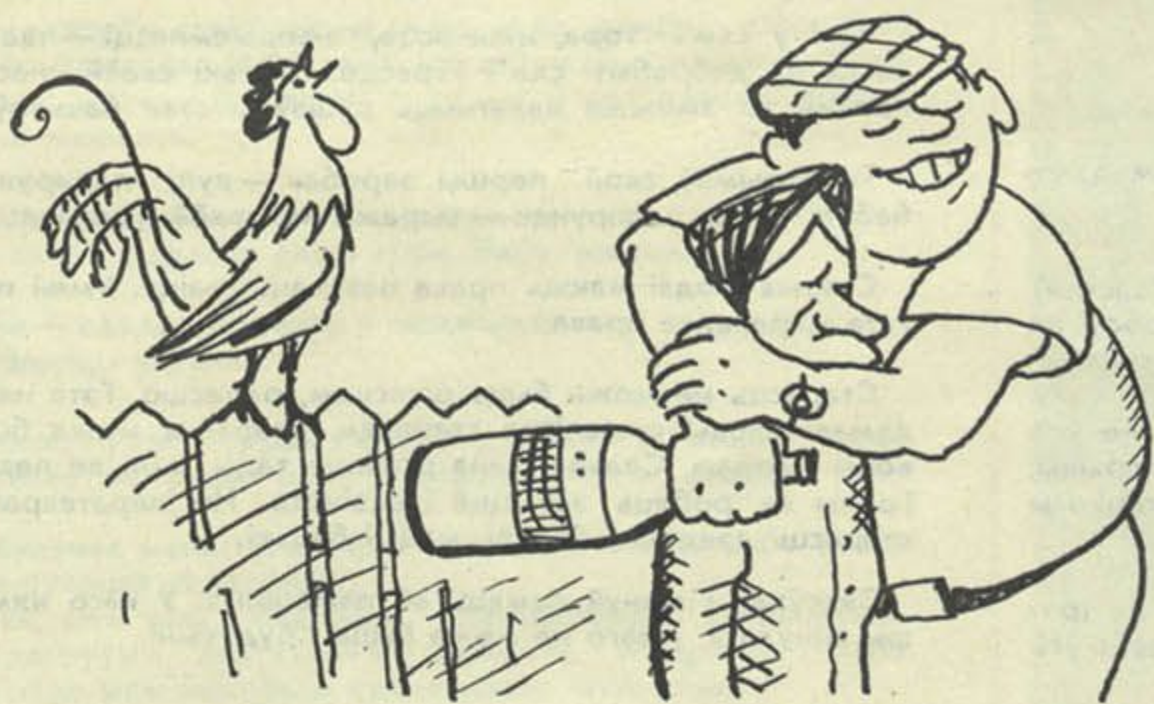
Мікалай Барысавіч настойліва працягвае пошукі. Правераны многія ўлікі ў Беларусі і радзе абласцей Расіі. І вось знаходка: у Свядлоўскай вобласці Эдуард Кудракоў у 1957 годзе атрымаў першы пашпарт. Цяпер трэба прасачыць далейшы яго шлях. Але гэта нітачка зноў прыводзіць у Крычаў.

Маёр Крумкачоў не хоча засмучаць цягліваю надзею Лукер'і Іванаўны, ён з яшчэ большай настойлівасцю шукае яе пляменніка.

Праца і настойлівасць перамаглі: Эдуарда знайшлі, сваякі сустрэліся.

Пошукі савецкіх людзей, якіх разлучыла вайна, працягваюцца.

А. ПЕТРАКОЎ,
палкоўнік міліцыі.
К. АЛЯКСАНДРАЎ,
маёр міліцыі.

У ГОСЦІ ДА МАЦІ

В. ХОМЧАНКА

У прыгарадным аўтобусе пасажыраў чалавек дзесяць, пераважна жанчыны-калгасніцы, што прывозілі на рынак гародніну. Цяпер вяртаюцца з пустымі кошыкамі і маўчаць.

Толькі аднаму пасажыру не сядзіцца і не маўчыцца. Ён паварочваецца да адной суседкі, да другой, спрабуе пачаць гаворку. Жанчыны слухаюць яго, спагадліва ківаюць галовамі, але ў размову не ўступаюць.

Пасажыру гэтаму гадоў трыццаць, на галаве кепачка-блін у жоўценькую клетку, на абвіслых плячах — тэніска з кароткімі шырокімі рукавамі. Ён курыць, хоць якраз у вочы яму глядзіць патрабавальны надпіс: «Не курыць!» Адна суседка кашляе і рукою адганяе ад сябе дым.

На прыпынку ў мікрараёне ўваходзяць яшчэ некалькі чалавек, у тым ліку сівёная бабулька. Яна месціцца побач з пасажырам у кепачцы.

— Здароў, маці, — паварочваецца той да бабулі.

— Здароў, сыноч, — адказвае бабуля.

— У гасцях была?

— Адгадаў. У дачкі.

— Пачаставала дачка? Паўлітэрка паставіла?

— Не мой гэта клопат — паўлітэрка. Унучкаў паняньчыла.

— Яно так. І мая маці не п'е. А цяпер куды едзеш?

— Дамоў, да сына.

— Так ужо і не выпіла ніколечкі? — дзівіцца пасажыр у кепачцы, а потым хваліцца: — Я таксама ў госці еду. Да маці.

— Дай божа ёй здароўя, — жадае бабуля.

— Яна ў мяне харошая старая. Я люблю сваю матулю. Часцяком наведваю яе. Не забываю.

— Адна жыве? — пытае бабуля.

— Адна. Ёй і адной няблага. У яе агарод, парсюк. У тую нядзелю быў, памог парсючка абсмаліць. І ёй сала пакінуў.

Не пакрыўдзіцца. А цяпер гасцінец вязу.

— Добра, што вязеш гасцінец. На маці нельга забывацца.

— Я і не забываюся. Кожны выхадны бываю. А памагаць ёй няма патрэбы. Свая бульба расце. Увосень накапае, і мне мяхоў пяць перападзе. А то купляў бы на рынку. Харошая ў мяне матуля!

Ён плюе на акурак, кідае пад ногі.

— Вось толькі слабенькая зусім стала. Самой цяжка з агародам упраўляцца. Суседзяў просіць...

— А сам?

— Ну, як жа! Парсючка вась у тую нядзелю асвежаў... Ёй увага дорага, а не якія там грошы. Грошы для яе не галоўнае. Яна іх і не просіць. Я даў бы, ведаю — не возьме. У суседзяў пазычыць, а ў мяне не папросіць.

Ён зноў закурвае, і суседка, якая адмахвалася ад дыму, перасаджваецца на другое месца.

— Зараз прыеду, сяду з мамачкаю за стол. Пагаворым, вып'ем. Вось толькі шкада — не п'е яна.

— А чаму б яе да сябе не ўзяць! — пытае жанчына, што перасела на другое месца.

Пасажыр у кепачцы паварочваецца да яе:

— А што ёй рабіць у горадзе? Яна ж прывыкла ўсё жыццё працаваць. А потым — хто ж парсючка дагледзіць?

Ён маўчыць нейкі час, а пасля дадае:

— Я не хачу, каб жонка мая яе крыўдзіла. Нявесткі і свякрухі заўсёды не ладзяць. Не, няхай маці лепш сама будзе гаспадыняю.

Уперадзе відаць вёска. Аўтобус пачынае сцішваць ход. Пасажыр у кепачцы гаворыць:

— Вось я і прыехаў. Ото маці рада будзе! Агуркоў мне навыбірала зялёных на засол... Сядзем за стол, пагаворым.

Ён устае, ідзе да дзвярэй. Пад пахаю ў яго скручаны пусты мех.

Аўтобус спыняецца, пасажыр саскок-вае і ідзе паўз аўтобус — на дарогу. Цяпер усе бачаць: з кішэні ў яго вытыркаецца рыльца бутэлькі з гарэлкаю — падарунак для маці.

Максім ЛУЖАНІН

Тост

Трохі завейнай, трохі пагоднай
Час надыходзіць начы навагодняй.

Толькі й бяды, што малыя палацы —
Стол жа шырок, будзе добра спявацца.

Тым, хто радзіўся,
каб весяліўся,

Хто ажаніўся,
каб моцна любіўся,

Хто пасварыўся,
каб памірыўся,

Хто пракаўся,
каб спадзяваўся,

Хто спрацаваўся,
каб мацаваўся, —

Год налівае і пачынае
Першае слова цёплай размовы:
— Будзьце здаровы!

Анатоль ВЯЛЮГІН

Новы год

Гудзеў, мільгаў мяцеліцы прапелер,
Да ранку снег вірыўся ля варот.
І вась: як чысты-чысты ліст паперы,
Ляжыць перад вачамі новы год.

Дармо, што лета рана дагарае
І позна сніцца сіні красавік —
Пачнём нанова сёння, дарагая,
Свайго жыцця суровы чыставік.

Еўдакія ЛОСЬ

Ёлка

Ёлчыны
наваселлі,

Снежныя
каруселі!

Ёлка грукнула ў дзверы —
Шчасце зайшло ў кватэру:
Залатое, зялёнае, белае,
Маладое, дуронае, смелае...

Там, дзе ёлчын ліхтарык, —
Песні і шчэбет чарак.
Там, дзе ёлка да столі, —
Гоман гасцей,
застолле..

А ёлкі — унізе,
уверсе,
На першым,
на пятым паверсе,
На вуліцы,
на стадыёне...
Свята ў людзей сягоння!

ТВАЯ РАДЗІМА

Ты — суайчыннік Ул. І. Леніна. Быць грамадзянінам дзяржавы, якую заснаваў Ленін, — вялікі гонар.

«Патрыятызм — пачуццё самае сарамлівае» (Л. М. Талстой). Беражы святыя словы і шануй іх. Не крычы пра любоў да Радзімы, а працуй у імя яе карысці, шчасця, магутнасці.

Радзіма — твой дом, твая калыска. У родным доме не ўсё бывае гладка і не ўсё добра. Ёсць у нас свае беды і горычы. Гавораць пра іх, памятай: ты гаворыш пра беды і гаркоты свайго роднага дома.

Крычаць пра недахопы — для гэтага вялікага розуму не трэба. Пагарджай дэмагогіяй і пустазвонствам. Думай і рабі ўсё для таго, каб перамаглі дабро і справядлівасць.

У які 6 далёкі куток нашай Радзімы ні закінуў цябе лёс, не забывайся пра сваю калыску.

Умей падпарадкоўвацца закону, дысцыпліне, парадку, нормам сацыялістычнага агульнажыцця. Уменне падпарадкоўвацца самым гуманным у свеце законам — найвышэйшае выяўленне свабоды.

У шаснаццаць гадоў ты павінен ужо свядома паставіць перад сабой пытанне: дзеля чаго я жыву на свеце? І даць на яго адказ грамадзяніна.

Ты не толькі будучы працаўнік, але і воін. З малых гадоў рыхтуй сябе да ваеннай службы. Будзь трывалым і цярплівым, не бойся цяжкасцей.

З малых гадоў вучыся быць верным слову, прысязе. Вернасць слову — твой асабісты гонар.

Самае цяжкае — мужнасць штодзённай, шматгадовай працы. Знайдзі сабе ідэал мужнасці і неадступна ідзі за ім.

ТВАЕ БАЦЬКІ

Бацька і маці далі табе жыццё і жывуць для твайго шчасця. Беражы іх здароўе і спакой. Не засмучай іх.

Самае вялікае шчасце для тваіх бацькоў — тваё сумленнае жыццё, твая працавітасць, твае поспехі ў вучэнні, у працы. Прынось у дом шчасце.

Умей адчуваць сэрца маці, умей бачыць у яе вачах мір і спакой, шчасце і радасць, трывогу і неспакой, разгубленасць і смутак. Калі ты ў дзяцінстве не навучыўся бачыць у вачах маці яе душу, ты на ўсё жыццё застанешся маральным невукам.

Будзь шчыры з маці і бацькам. Пытай у іх дазволу на тое, што без іх ухвалы рабіць нельга. Сапраўдная свабода сына і дачкі — быць паслухмянымі дзецьмі.

Быць паслухмяным сынам, паслухмянай дачкой — гэта не азначае страціць сваё аблічча. Паважаць бацькоў — не пакорлівае падначаленне. На жаль, у жыцці бываюць бацькі і маці, якія не маюць маральнага права загадваць, не заслугоўваюць ні павагі, ні паслушэнства. Калі табе выпаў лёс быць сынам такога чалавека, умей змагацца за праўду, умей сцвярджаць сваю чалавечую годнасць, будзь нязломным.

Калі ў сям'і гора, няшчасце, непрыемнасці — твая адказнасць за дабрабыт сям'і ўзрастае. Толькі сваёй настойлівай працай ты зможаш палегчыць душэўны стан бацькоў.

Ты атрымаў свой першы заробак — купі падарунак маці, бабулі. Гэты падарунак — выражэнне тваёй удзячнасці.

Старыя людзі маюць права павучаць, раіць. Умей паважаць гэты маральнае права.

Старасць не можа быць шчасцем, радасцю. Гэта невукі выдумалі словы шчаслівага старасці. Старасць можа быць спакоем і горам. Спакоем яна робіцца тады, калі яе паважаюць. Горам яе робяць забыццё і адзінота. Не ператварай у гора старасць дзядулі і бабулі, маці і бацькі.

Захоўвай і шануй памяць аб памёршых. У каго няма ў душы мінулага, у таго не можа быць і будучыні.

ТВАЁ КАХАННЕ

Маральнае невуцтва і дзікунства ў сферы кахання прыносяць нашаму грамадству велізарную шкоду. Той, хто лічыць каханне толькі задавальненнем, — нараджае гора, няшчасце, слёзы.

Паважавай дзяўчыну, беражы яе гонар і годнасць, чалавечую гродасць. Дзяўчына, якой ты захапляешся, — гэта твая жонка, маці тваіх дзяцей, яна паўтарае цябе.

Перш чым палюбіць у дзяўчыне жанчыну, палюбі ў ёй чалавека.

Для таго, каб быць верным любімаму чалавеку праз усё жыццё, трэба ўсё жыццё тварыць яго прыгажосць, аддаваць яму свае духоўныя сілы, укладваць у яго сілы сваёй душы.

Трэба мець што аддаваць — вось у чым сэнс шчаслівага кахання.

Шануй свой гонар змалада. Не раскідай па дробязях сілы сваёй душы. Калі будзеш раскідаць у раннім юнацтве, калі будзеш бясконца захапляцца — уступіш у сталае жыццё чалавекам з пустой душой.

Быць верным, адданым свайму каханню — гэта значыць пакінуць частачку сябе ў каханым чалавеку. Здрадзіць — значыць разбурыць багацце і прыгажосць, створаныя сіламі сваёй душы.

Закаханы ў сябе не можа быць здольным на сапраўднае каханне. Эгаізм — гэта страшэнная загана, якая атручвае каханне. Калі ты эгаіст, лепш не стварай сям'і.

Перш чым ствараць сям'ю, правер сябе, ці гатовы ты да гэтага: 1) ці няма ў табе эгаізму, бессардэчнасці, ляноты душы; 2) ці забяспечыш ты сям'ю матэрыяльна (таму што жонка можа працяглы час не працаваць — яна выхавальнік тваіх дзяцей).

Галоўны сэнс і мэта сямейнага жыцця — выхаванне дзяцей. Галоўная школа выхавання дзяцей — гэта ўзаемаадносіны мужа і жонкі, бацькі і маці.

Выхаванне дзяцей — важны грамадскі абавязак. У выхаванні, у стварэнні новага чалавека кожны можа дасягнуць вярышні дасканаласці — стаць сапраўдным майстрам, тварцом, мастаком, паэтам, мудрацом, вялікім грамадскім дзеячам.

Любога работніка — ад вартуніка да міністра — можна замяніць такім самым ці яшчэ больш здольным работнікам. Але добрага бацьку замяніць гэкім самым добрым бацькам — немагчыма.

В. А. СУХАМЛІНСКІ

Шануй здароўе сваёй жонкі, маці сваіх дзяцей. Шануй яе гонар і прыгажосць. Маці тваіх дзяцей — гэта жанчына двойчы, тройчы, чатыры ў чатыры — колькі ў вас дзяцей, столькі разоў яна жанчына.

Сямейнае жыццё не бывае суцэльным святам. Умей падзяляць не толькі радасці, але і гора, бяду, няшчасце.

Каханне — самае інтымнае і недатыкальнае пачуццё. Беражыце таямніцы кахання.

Дзяўчына, будзь мудрая і патрабавальная ў каханні. Каханне — гарачае пачуццё, але ўладаром над ім павінен быць розум.

Ты — будучая маці. Прыродай і грамадствам на цябе ўскладзена велізарная адказнасць.

Памятай, што твая мудрасць, стрыманасць, патрабавальнасць — галоўныя выхавальнікі юнацтва. Мудрасць і непакіснасць жанчыны выходзіць сумленнасць мужчыны.

Там, дзе ёсць строгаць і патрабавальнасць жанчыны-дзяўчыны, юнак робіцца сапраўдным мужчынам.

Не вер байкам, што «з мілым і ў будане рай». Шлюб — не толькі духоўны саюз, але і матэрыяльная аснова. Калі вы ствараеце сям'ю, падумайце, ці здолееце вы быць матэрыяльна незалежнымі.

Самыя цудоўныя і ў той жа час самыя шчаслівыя людзі — тыя, хто пражыў сваё жыццё, клапацячыся пра шчасце іншых.

Чалавек узняўся над светам усяго жывога перш за ўсё таму, што гора іншых стала яго асабістым горам.

Бязлюднай вуліцай ідзе дзіця, у яго вачах — збятэжанаць, страх. Па тым, што ты зробіш, убачыўшы дзіця, можна меркаваць, чалавек ты ці не чалавек.

Умей адчуваць побач з сабой чалавека, умей чытаць яго душу, бачыць у яго вачах яго духоўны свет — радасць, бяду, няшчасце, гора.

Т Ы С А М

Загадваць самому сабе, уладарыць над сабой вучыся з малога. Прымушай сябе рабіць тое, што не хочацца, але трэба. Неабходнасць — галоўная крыніца волі.

Падаўляй у сабе найменшыя прыкметы слабавольнасці — капрызлівасць, крыўдлівасць, раздражняльнасць, слязлівасць, хваравітую самалюбнасць. З гэтых зярнят вырастае індывідуалізм.

Пастаў над сабой сто настаўнікаў — яны будуць бяссільныя, калі ты не можаш сам прымушаць сябе і сам патрабаваць ад сябе.

Невуцтва, убогасць розуму і пачуццяў робіцца ў нашы дні маральнай заганай.

Дзякуй за добрае, за чуласць, за цяроўнасць. Дзякуй за тое, што цябе стрымалі ад неабдуманых кроку, даказалі тваю памылку.

Беражы, ашчаджай недатыкальнасць, слабасць, ранімасць іншага чалавека. Не рабі людзям зла, крыўды, болю, трывогі, неспакою.

Пачуццё віны — высакароднае пачуццё выхаванага чалавека. Не перажывае віны толькі дурань і дрымучы маральны неук.

Пачуццё віны — не самабічаванне, а мукі сумлення, імкненне да маральнай незаплямленасці і прыстойнасці.

Найважнейшая школа выхавання эмацыянальнай чуласці і эмацыянальнай памяці — твае адносіны да маці, да дзяўчыны, да жанчыны. Адносіны да жанчыны — найтанчэйшы вымральнік гонару, сумлення, прыстойнасці, высакароднасці.

Я і ты.
Фотаэцюд Г. Вяліцкага.

Ведай, што тваё неразумнае, халоднае, абыякавае слова можа пакрыўдзіць, абразіць, засмуціць, выклікаць збятэжанаць, узрушыць, ашаламіць.

Умей быць спагадлівым да чалавечых слабасцей старых, Умей не заўважаць асобных слабасцей.

Нельга змешваць чалавечыя слабасці і зло. Супраць зла трэба змагацца. Зло нельга цяроць. Прымірыцца са злом — значыць самому стаць амаральным чалавекам.

Вялікае зло — крывадушнасць, угодніцтва, прыстасавальніцтва. Умей распазнаваць гэта шматлікае зло, будзь нецяроўны і непрымірымы да яго.

Першы рух тваёй душы — самы высакародны. Не вагайся, што рабіць, убачыўшы зло, — змагацца супраць яго ці, заплушчыўшы вочы, прайсці міма. Рабі так, як загадвае сэрца, сумленне. Высакародныя пачуцці — верны вартуны сумлення.

Велізарнае зло — лянота, нядбайнасць, імкненне да лёгкага жыцця некаторых нашых грамадзян. Будзь непрымірымы да гэтага зла!

Вялікае зло — карыслінасць. Карыслівы не можа быць ні праўдзівым, ні прынцыповым, ні мужным, ні верным свайму абавязку. З малых гадоў вучыся жыць бескарысліва.

Дарагім для цябе павінна быць не маё, а наша, г. зн. каштоўнасці, якія належаць усяму грамадству, створаныя грамадствам для шчасця і радасці ўсіх, кожнай асобы.

Вялікае зло — зайздрасць. Не зайздросць, а радуйся таму, што твой таварыш дасягнуў поспехаў. Але, радуючыся яго поспехам, імкніся абагнаць яго.

Будзь мужчынам у вучэнні, юнак! Твая вартасць — вучыцца ў поўную меру сваіх сіл. Вартасць мужчыны — не быць паразітам, нахлебнікам. Пагарджай лянотай думкі!

Дзень без думкі, без чытання, без разумовага напружання — дарэмна пражыты дзень.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ

Казка-быль пра рэпку

Бабку не прасілі,
Не прасілі дзедку,
Самі пасадзілі
У чыстым полі рэпку.

Ды на гэтым полі
Более не бывалі,
Рэпку не палолі
І не палівалі.

Надыходзіць восень,
Як там з ураджаем!..
Гуртам бабку просім,
Дзеда запрашаем.

На пустой прагале,
Між хвашчу, асоту
Ураджай шукалі,
Гнуліся да поту.

Нехта схамянуўся:
— Вось яна якая!
Я дарэмнагнуўся!..
Мо трава благая!

Ураджай сабралі
У крысо паспешна.
Доўга рагаталі,
Хоць было не смешна.

Рагатала бабка,
Рагатала ўнучка,
Нават курка рабка
Сакатала гучна.

Сучка забрахла
Каля сваёй будкі.
Рэпы было мала,
Уся была таниўкай.

Смешна было мышцы,
Хвосцікам круціла,
Рэпка з вішню ў лыжцы,
Корань — нібы шыла!

Бабку не прасілі,
Не пазвалі дзедку,
Самі ж пасадзілі
У чыстым полі рэпку!

Мал. К. Ціхановіча

Барыс ШТОРМАЎ

Плача

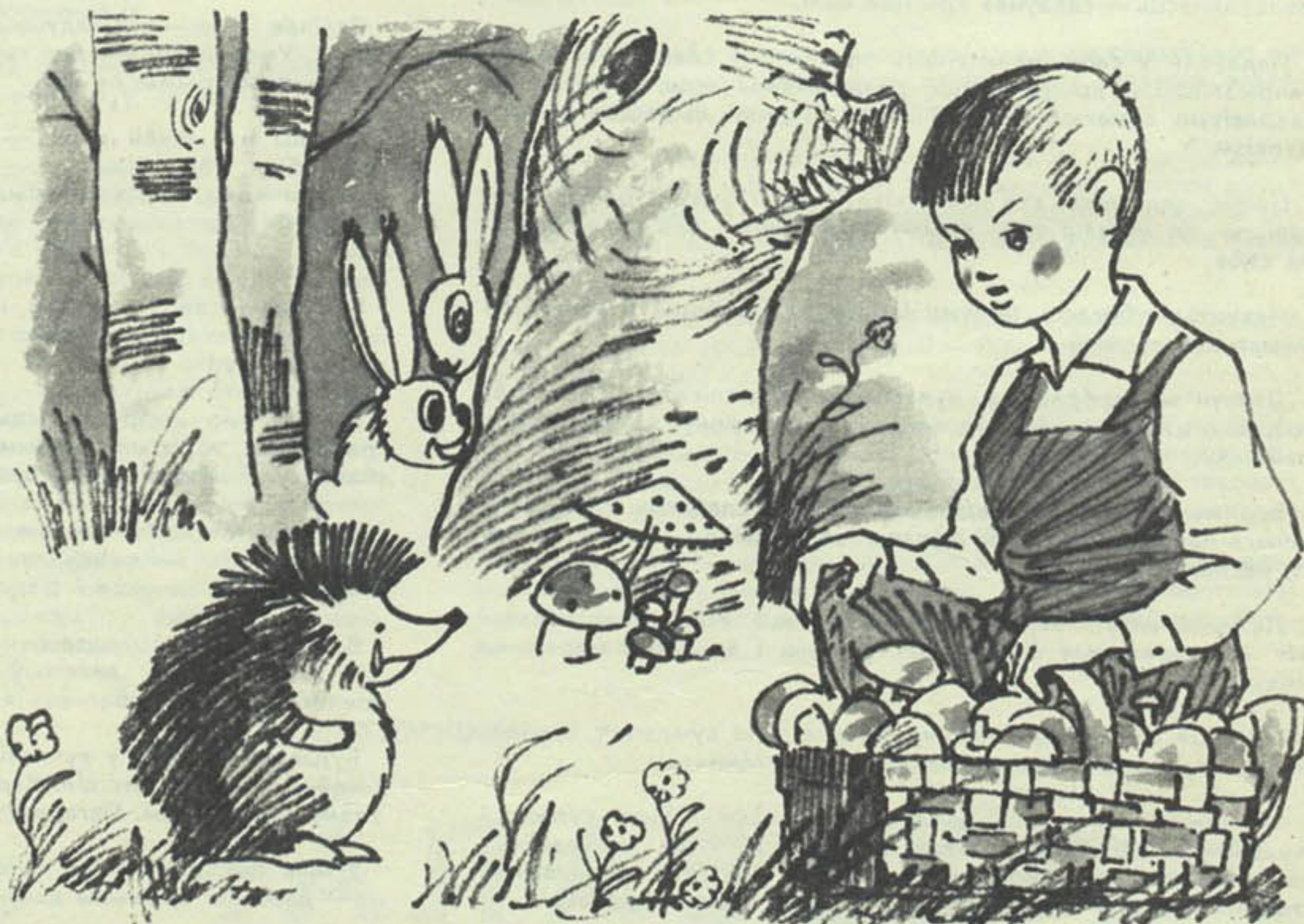
ВОЖЫК...

Поўзае руплівы
Вожык —
У траве
Шукае ножык.

Зайчанятам
Кажа з плачам:
«Дудку выразаць
Няма чым».

Ішоў з грыбамі
Саша,
Прыпыніўся,
Кажа:

«Вытры слёзы,
Вожык,—
Я знайду
Твой ножык!»

АСЦЯРОЖНА—ВІРУС!

У дзверы пастукалі—і вось перада мной трое: мужчына, ён трымае на руках дзіця, і жанчына.

— Доктар, — звярнулася жанчына, — наша дзіця...

Аглядаю малое і ў думках зазначаю: мікрацэфалія (недаразвіццё мозгу), дэфект верхняй сківіцы...

— Ходзіць?

— Не.

— Гаворыць?

Жанчына плача.

Збіраю неабходныя дадзеныя па радаслоўнай. Род як па лініі бацькі, так і па лініі маці здаровы, моцны, даўгавечны. Больш дэталёва знаёмлюся з асаблівасцямі жыцця бацькоў дзіцяці.

Прафесіі іх—звычайныя. У чым жа справа? Можна, маці наведвала хворых у раннія тэрміны цяжарнасці? Крыху падумаўшы, жанчына сказала, што яна сапраўды заходзіла да сяброўкі, калі тая прастудзілася і хварэла.

Дык, значыць, тут быў уплыў віруса на спадчыннасць.

За апошнія гады генетыка чалавека—навука аб спадчыннасці ступіла далёка наперад у раскрыцці прычын, якія абумоўліваюць спадчынныя хваробы, гібель плода ў раннія перыяды яго ўнутрычэраўнага развіцця, самаадвольныя абарты і бясплодныя шлюбны.

Сярод фізічных фактараў найбольш уплываюць на спадчыннасць промні

радыёактыўных ізатопаў, а таксама рэнтгенаўскія промні.

Рад хімічных рэчываў, некаторыя з іх выкарыстоўваюцца ў сельскай гаспадарцы для барацьбы з пустазеллем і шкоднікамі раслін, маюць аналагічнае дзеянне. Будучыя бацькі павінны гэта мець на ўвазе.

І, нарэшце, вірусы. За апошнія гады ўстаноўлена, што яны не толькі выклікаюць інфекцыйныя захворванні ў чалавека, жывёл і раслін, але ўплываюць на спадчыннасць арганізмаў, на якіх яны паразітуюць.

Вірусы пранікаюць у розныя сістэмы органаў, у тым ліку і ў палавую сістэму. У ядрах палавых клетак яны могуць выклікаць розныя парушэнні. Вірусы маюць уласцівую ім спадчыннасць і, уключыўшыся ў спадчынны матэрыял чалавека, працягваюць там праяўляць свае ўласцівасці. Як у першым, так і ў другім выпадку трэба чакаць у нашчадкаў прыроджаных дэфектаў. Вось чаму медыцына так уважліва вывучае ўздзеянне вірусаў на спадчыннасць.

Чалавек падвержаны шматлікім хваробам, якія выклікаюцца вірусамі. Асабліва небяспечныя вірусныя захворванні ў момант апладнення і на ранніх стадыях развіцця плоду, калі ў клетках ствараюцца асабліва спрыяльныя ўмовы для існавання вірусаў. Больш за ўсё дзяцей з заганами развіцця нараджаецца ў веснавыя месяцы, гэта значыць зачацце або пачатковыя стадыі цяжарнасці супадалі з асеннім уздымам захворванняў.

Шматлікімі даследаваннямі ўстаноўлена, што асабліва небяспечныя вірусы краснухі. Краснуха, як вядо-

Урач раіць

ма, з'яўляецца хваробай дзіцячага ўзросту, аднак і некаторыя дарослыя жанчыны застаюцца ўспрымальнымі да яе. Захварэўшы ў перыяд цяжарнасці, яны нараджаюць дзяцей з парокмі сэрца, недаразвіццём сківічнага апарата, расшчапленнем мяккага і цвёрдага паднябення. Могуць нарадзіцца неданошаныя дзеці, у іх могуць быць пашкоджаны вочы, верхняе паднябенне, недаразвіты мозг.

У халодны перыяд года ўзрастае колькасць хворых на грып. Цяжарныя жанчыны больш схільныя да гэтага захворвання, асабліва ў апошнія месяцы цяжарнасці.

...Я думаў, глядзячы на сваіх пацыентаў: як карысна было б ім ведаць хоць што-небудзь пра ўплыў вірусаў на спадчыннасць. Для гэтага ўжо ёсць пэўныя ўмовы. У Саветскім Саюзе створаны шматлікія медыкагенетычныя кансультацыі, якія могуць памагчы будучым бацькам правільна ацаніць сваю спадчыннасць, правільна пабудаваць сям'ю, забяспечыць сябе моцнай, здаровай зменай. Такія медыкагенетычныя пункты ёсць і ў Мінску.

Яшчэ раз параўноўваю медыцынскія дакументы з дадзенымі радаслоўнай і яшчэ раз пераконваюся, што бацькі, якія прыйшлі да мяне, маглі б мець добрых, здаровых дзяцей.

На развітанне жадаю ім зведаць усю паўнату пачуцця мацярынства і бацькоўства, радуючыся другому дзіцяці.

В. ТКАЧЭНКА,

кандыдат медыцынскіх навук.

КАНСУЛЬТАЦЫЯ ЮРЫСТА

Я працую ў калгасе 20 гадоў. Апошнія тры гады — даяркай на жывёлагадоўчай ферме. 6 чэрвеня 1970 года са мною адбыўся няшчасны выпадак: у час ранішняй дойкі адна з кароў выбіла мне вока. ВТЭК мяне прызнала інвалідам III групы ад працоўнага калецтва. Ці маю я права на атрыманне пенсіі і ў якім размер?

Д. ЮРГІЛЕВІЧ

Дзятлаўскі раён.

Так, маеце. У адпаведнасці з Палажэннем аб парадку назначэння і выплаты пенсій членам калгасаў права на пенсію па інваліднасці маюць калгаснікі, якія сталі інвалідамі I, II (незалежна ад прычыны інваліднасці) або III групы (калі інваліднасць настала з прычыны працоўнага калецтва).

Пры III групе інваліднасці з прычыны працоўнага калецтва пенсія назначаецца ў размер 40% з заробтку да 50 рублёў у месяц і, звыш таго, 25% з астатняга заробтку. Такая пенсія не можа быць менш чым 12 рублёў і больш чым 38 рублёў 25 капеек у месяц.

Мой сын у час Айчыннай вайны памёр ад цяжкага ранення. На дзень яго смерці я была працаздольная. Цяпер мне 70 гадоў. Ці маю я права на пенсію з выпадку смерці сына і куды мне трэба звярнуцца?

Г. Шклоў.

А. ШАЦЬКО

Згодна п. 64 Палажэння аб парадку назначэння і выплаты дзяржаўных пенсій, бацькі маюць права на пенсію незалежна ад таго, калі яны дасягнулі састарэлага ўзросту (мужчыны — 60, а жанчыны — 55 гадоў) або сталі інвалідамі: да смерці кармільца або пасля яго смерці. Неабходна толькі адна ўмова: каб яны знаходзіліся на ўтрыманні памёршага да яго прызыву ў армію.

Па пытанню аб назначэнні пенсіі вам трэба звярнуцца ў раённы аддзел сацыяльнага забеспячэння па месцы свайго жытхарства.

Ці трэба плаціць партыйныя і прафсаюзныя ўзносы з дапамог, атрыманых па бальнічных лістках?

У адпаведнасці з Інструкцыяй камуністы, якія часова атрымліваюць дапамогу па сацыяльнаму страхаванню, членскія ўзносы за дні непрацаздольнасці плацяць з сумы, атрыманай імі па бальнічным лістку.

Прафсаюзныя ўзносы з дапамог па часовай непрацаздольнасці не плацяцца.

Пры атрыманні дапамогі па бальнічным лістку субота (пры п'ядзённым рабочым тыдні) лічыцца нерабочым днём, а пры прадастаўленні адпачынку — рабочым днём. Ці правільна гэта?

Г. Баранавічы.

В. ФУРС

Так, правільна. Згодна тлумачэння Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў СССР па пытаннях працы і зароботнай платы і Прэзідыума ВЦСПС ад 8 красавіка 1967 г. № 4 (П-10), пры п'ядзённым рабочым тыдні чарговы і дадатковы адпачынак павінны прадастаўляцца рабочым і служачым на ўстаноўленую дзеючым заканадаўствам колькасць рабочых дзён па календары (а не па графіку). За кошт другога дня адпачынку ў тыдзень працягласць адпачынку не павялічваецца.

Рабочым і служачым прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый, пераведзеных на п'ядзённым рабочы тыдзень, дапамога па часовай непрацаздольнасці налічваецца па агульных правілах і выдаецца за рабочыя дні (па графіку), прапушчаныя ў сувязі з часовай непрацаздольнасцю.

А. ХВАСТОУ,

кандыдат юрыдычных навук.

САЛАТА

Селядзец ачысціць ад касцей, нарэзаць тонкімі кавалачкамі. Грыбы абварыць да гатоўнасці, нарэзаць саломкай і абсмажыць у алеі. Цыбуля нарэзаецца колцамі і таксама абсмажваецца да залацістага колеру (не перасмажыць!).

Усё разам змяшаць і даць пастаяць 6 гадзін. Грыбы і цыбулю не саліць, таму што ёсць селядзец. Пры жаданні селядзец можна замяніць пячонкай траскі.

На адзін вялікі селядзец (або 1 бляшанку печані) — 100 г суханых грыбоў, 4 вялікія цыбуліны, алеі для смажання.

ЗРАЗЫ МЯСНЫЯ

Нарэзаць мяса прадаўгаватымі кавалачкамі, адбіць кожны з іх у тонкі пласт і пасыпаць з абодвух бакоў соллю і перцам. Паклаўшы на сярэдзіну кож-

нага кавалачка па лыжцы фаршу, загарнуць краі мяса, скачаць у трубачку, запаніраваць у муцэ, пакласці на патэльнію загорнутым канцом узніз і абсмажыць з усіх бакоў. Калі зразы зарумяняцца, скласці ў лускатніцу, заліць сметанковым соусам і тушыць да гатоўнасці.

Для фаршу бяруць рассыпчастую грэцкую кашу з цыбуляй, рассыпчасты рыс або грыбы.

1 кг мяса, 10 ст. лыжак фаршу для начинкі, 2 шклянкі булёну, 100 г смятаны, масла, мука для паніроўкі і соуса. Соль і перац па смаку. Для прыгатавання фаршу 200 г круп і 2 цыбуліны.

БІТОЧКІ ПА-ГРУЗІНСКУ

Палавіну качана капусты, ялавічыну і свініну прапусціць праз мясарубку, дадаць рыс, звара-

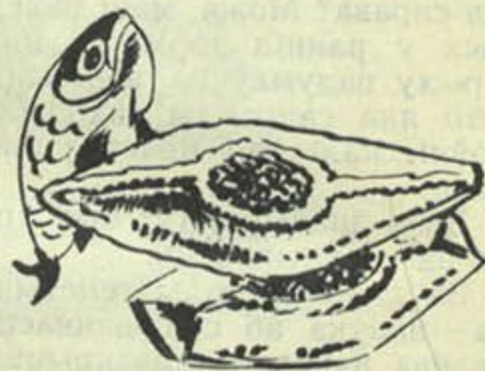
ны да палавіны гатоўнасці, рэпчатую цыбуліну, сырое яйка, соль, перац. Старанна вымешаць. Атрыманую масу раскачаць на круглыя катлеты, запаніраваць у сухарах і абсмажыць з абодвух бакоў. Абсмажаныя біточкі заліць смятаным або таматным соусам і тушыць.

На 1 кг мяса — паўкачана капуста, 1 шклянка рысу, 1 цыбуліна, 1 яйка, смятаны або тамату — 1—2 лыжкі, масла для смажання, соль, перац па смаку.

або рыбны фарш і заціснуць краі праснака з двух бакоў так, каб пасярэдзіне прадаўгаватага піражка застаўся прасвет, праз які відаць начинка. Па абодвух канцах прасвета закруціць краі праснака ў выглядзе двух бугаркоў, каб пры выпечцы праснак не раскручваўся.

Пакласці расцягаі на бляху, змазаную маслам, даць 20—30 мінут на расстойку і выпякаць на працягу 10—15 мінут пры тэмпературы 230—240°.

Фарш мясны: мяса прапусціць праз мясарубку, абсмажыць да мяккасці на патэльні, але ні ў якім разе не засушваючы мяса, затым яшчэ раз прапусціць праз мясарубку. Дробна нашаткаваную цыбулю і муку падсмажыць у масле і развесці булёнам, дадаць соль, перац і ўсё добра перамяшаць.

Фарш рыбны: свежую рыбу абсмажыць з абодвух бакоў, затым выняць косці і дробна пасячы.

Нарэзаную цыбулю падсмажыць да ружовага колеру, дадаць муку, развесці невялікай колькасцю булёну або вады да гушчыні смятаны. Дадаць цыбулю, соль, перац.

КАРП У МАЛОЧНЫМ СОУСЕ

Сагрэць малако ў каструлі, нашаткаваць сырую цыбулю, моркву, пакласці прыправы і даць закіпець.

Рыбу пачысціць і парэзаць на папярэчныя кавалачкі. Апусціць у кіпячае малако і варыць да гатоўнасці на малым агні, не даючы вадкасці выкіпець. Гатовую рыбу раскласці на блюда, заліць соусам і даць астыць.

На 1 кг карпа — 2—3 шклянкі малака, соль па смаку, 1 цыбуліна, 3—4 гаршчыны перцу, 1 лаўровы ліст, 1 морквіна.

РАСЦЯГАІ

Прыгатаваць звычайную рошчыну з 2 шклянак мукі, 1 сталавай лыжкі цукру, 2 ст. лыжак масла, 1 яйка, 10 г дрожджаў, 1/2 шклянкі малака або вады.

Цеста раскачаць у жгут і разрэзаць на кавалкі. Кожны кавалак скачаць у шарык і даць палляжаць 5 мінут. Раскачаць шарык у праснак, пакласці мясны

ПІРОГ АДКРЫТЫ З ФРУКТОВАЙ НАЧЫНКАЙ

Прыгатаваць цеста, як на расцягаі. Раскачаць у пласт таўшчыняй 10—15 мм і пакласці на бляху, змазаную маслам. Па краях пласта пакласці жгуцік з цеста ў выглядзе борціка, а пасярод — фруктовае павідла. З астатняга цеста раскачаць тонкія жгуцікі і пакласці ў выглядзе рашоткі на пірог, замацаваўшы канцы жгуцікаў на борціку. Змазаць паверхню яйкам. Даць пастаяць 30—40 мінут і выпякаць.

Для пірага вагой 800 г — цеста з 2 шклянак мукі, 1 шклянка павідла або джэму, 1 яйка для змазкі.

Зіма.
Фотаэцюд Ул. Вяхоткі.

Ба 4358

ПРАВІЛЬНА ВАРЫЦЕ БУЛЬБУ

Бульба з'яўляецца даволі добрай крыніцай вітаміну С у нашай ежы на працягу ўсяго года. Аднак вясной у яе клубнях вітаміну С застаецца на 50—70 працэнтаў менш, чым увосень.

Значнымі могуць быць страты гэтага вітаміну і пры кулінарнай апрацоўцы. Таму трэба ўмець правільна варыць бульбу, каб яна захоўвала найбольшую пажыўную каштоўнасць.

Як паказалі даследаванні, бульбу лепш варыць неаббранай у вадзе або на пары. Тады ў асенняй бульбе разбураецца толькі да 10 працэнтаў, а ў вясновай (якая доўга захоўваецца) да 25 працэнтаў вітаміну С. Абабраная ж бульба траціць пры варцы вітаміну С у два-тры разы больш.

Каб у час абірання бульба не цямнела, яе кладуць у халодную вадку, але ненадоўга, таму што ў вадзе траціцца частка вітаміну, прычым гэтыя страты большыя, калі бульба нарэзана кавалачкамі.

Дакрананне жалеза таксама разбурае вітамін С, таму рэзаць бульбу трэба нажом з нержавеючай сталі.

Пры варцы трэба апускаць бульбу ў падсолены вар і шчыльна закрываць накрыўкай. Вада павінна злёгку пакрываць верхнія клубні.

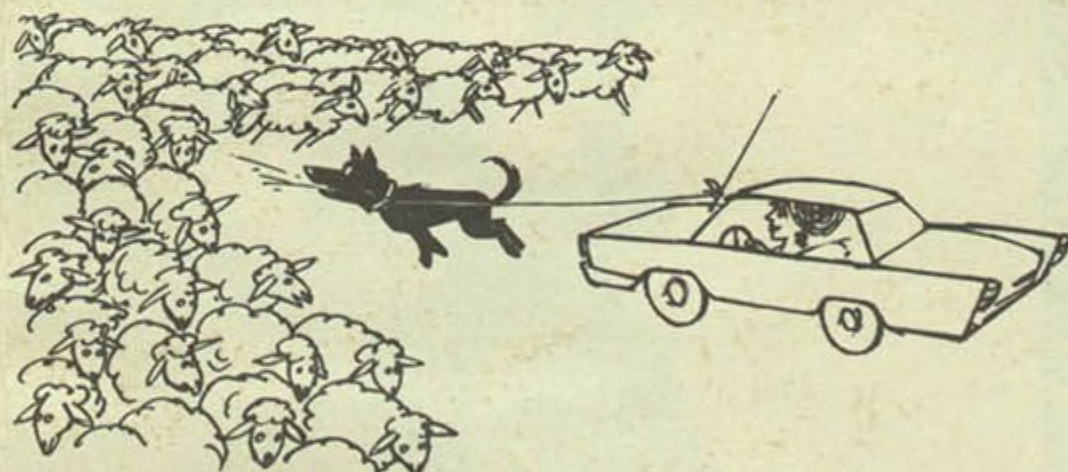
У канцы варкі вадку зліваюць і, каб палепшыць смак бульбы, злёгку падсушваюць яе на агні.

Гэтак жа варыць бульбу, калі збіраецца рабіць пюрэ. Толькі не прапускайце яе праз мясарубку, а стаўчыце драўляным таўкачом або пратрыце праз сита і заліце гарачым малаком.

Калі вы хочаце падсмажыць бульбу, кладзіце яе на добра прагрэтую патэльню з дастатковай колькасцю тлушчу. Не рэкамендуецца падсмажваць вараную бульбу — у такой страве вітаміну застаецца вельмі мала.

Не варыце страў і гарніраў з бульбы ў запас і не захоўвайце яе аббранай — яна траціць амаль усе свае пажыўныя якасці.

Каб ліквідаваць непрыемны смак прыморожанай бульбы, трэба апусціць яе спачатку на мінуту ў халодную вадку, а потым у вар, дадаўшы лыжку воцату.

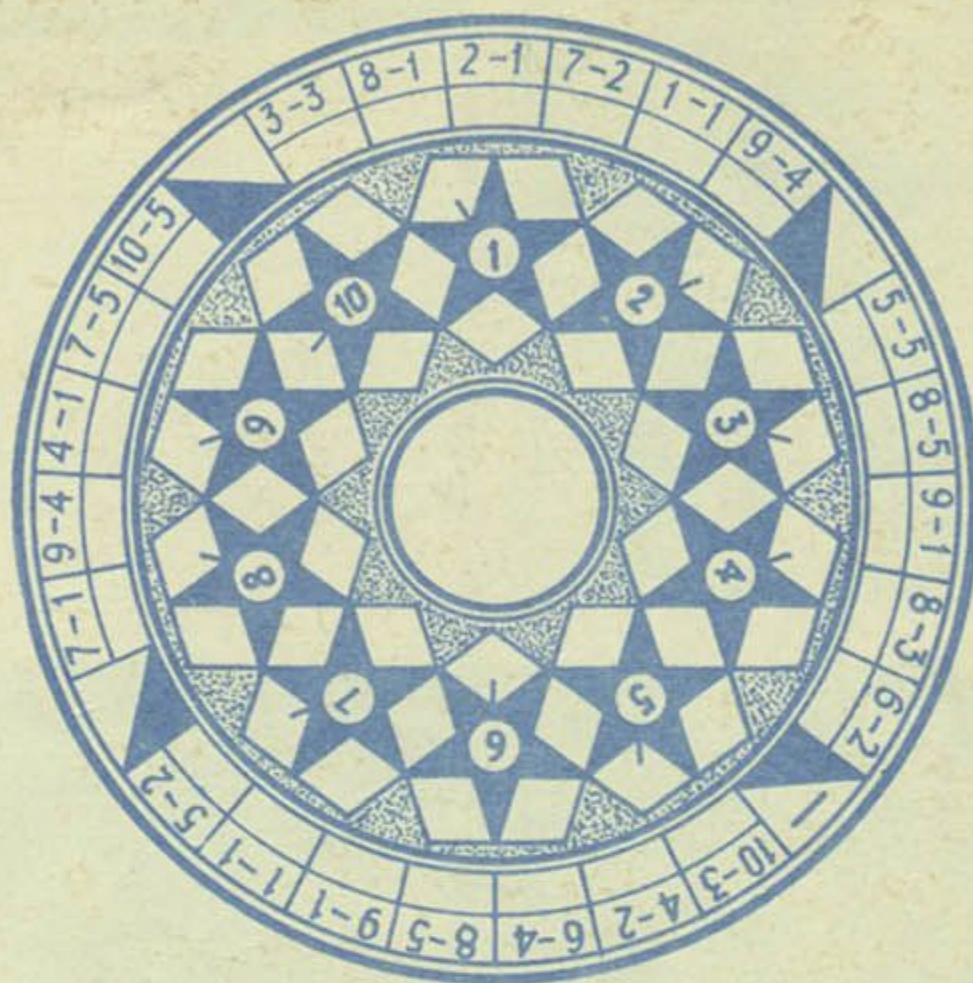
ГУМАР

У век аўтамабіля.

Малюнкi
Уладзіміра Марынава
(Сафія)

КРАСВОРД - КРЫПТАГРАМА

У гэтым красвордзе дзесяць слоў. Кожнае слова запісваецца з абазначанага ромбіка вакол адпаведнай лічбы па ходу стрэлкі гадзінніка.

Пры дапамозе гэтых слоў адгадайце па акружнасці крыптаграму, дзе зашыфраваны словы А. М. Горкага. Першая лічба крыптаграмы абазначае нумар слова, другая — парадкавую літару ў слове.

1. Беларуская паэтка. 2. Савецкая дзіцячая паэтка. 3. Герой апавесці Якуба Коласа. 4. Род літаратурнага твора. 5. Беларускі паэт-песняр. 6. Чэшскі пісьменнік-патрыёт. 7. Беларускі драматург. 8. Камандзір у раманах М. Бубянова «Белая бяроза». 9. Аўтар пазмы «Пулкаўскі мерыдыян». 10. Беларускі савецкі пісьменнік.

Склалі Тамара і Рыгор ЯКУШЫ

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, змяшчаны ў 11-м нумары

1. Ферма. 2. Талстой. 3. Каперс. 4. Архіпелаг. 5. Брэст. 6. Таксі. 7. Давідовіч. 8. Тэрмас. 9. Рэйснер. 10. Біешу. 11. Егер. 12. Іжма. 13. Місуры. 14. «Шастак». 15. Авёс. 16. Джэмпер. 17. «Прымакі». 18. Лінза. 19. Рацыя. 20. «Радзіма». 21. «Подзвіг». 22. Хлор. 23. «Вожык». 24. Жыжка. 25. Ордэн. 26. Лідум. 27. Азгур. 28. Дыван. 29. Стан. 30. Рынг. 31. Беркут. 32. «Журавушка». 33. Хачатуран. 34. Віярдэ. 35. Калорыя. 36. Каралёў. 37. Княжыч. 38. Рублёў. 39. Атлас. 40. Мята. 41. Колас. 42. Шашкі. 43. Жбан. 44. Чорны.

На першай старонцы вокладкі — фотаэцюд «Мацярынства» Ул. Вяхоткі.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КО-
НАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА,
В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.
Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 32-20-51, адказн. сакратара,
аддзела прамысловасці — 32-38-14, аддзела сельскай гаспадар-
кі і культуры — 32-33-24.

Мастацкае афармленне Ю. У. Пучынскага.
Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.

Журнал «Работница и крестьянка»
на беларускім мове. Выданне ЦК КП Беларусі.

АТ 23011. Здадзена ў набор 30/X-70 г. Падпісана да дру-
ку 20/XI-70 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Папера: 60×90%.

Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Мінск. Цана 15 кап.

Дадатак — выкрайка. Тыраж 383 487 экз. Заказ 1236.

Цена 15 коп.

74995

